

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra bohemistiky

Slovník slangu: lyžařské sporty

Slang dictionary: skiing sports

Bakalářská práce

Eliška Kopecká

Česká filologie se zaměřením na editorskou práci
ve sdělovacích prostředcích

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová Ph.D.

Olomouc 2023

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným vedením Mgr. Dariny Hradilové, Ph.D. a uvedla jsem v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 10. 12. 2023

Eliška Kopecká

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí práce, Mgr. Darině Hradilové, Ph.D., za cenné rady a připomínky, velmi si vážím trpělivosti, kterou se mnou měla.

Obsah

Úvod.....	7
1. Stratifikace české slovní zásoby	9
1.1. Národní jazyk.....	9
2. Postavení slangismů v systému jazyka	10
2.1. Spisovný a nespisovný jazyk	10
2.2. Interdialekt	11
2.3. Dialekt	11
2.3.1 Sociolekt.....	12
2.3.2 Profesní mluva.....	12
2.3.3 Argot	12
2.3.4 Hantýrka a žargon	13
2.3.5 Slang.....	14
3. Slang obecně.....	15
3.1. Vznik výrazu	15
3.2. Co je to slang	16
3.2.1 Jazykové aspekty.....	16
3.2.2 Mimojazykové aspekty.....	18
3.3. Sportovní slang	19
3.4. Způsoby tvoření slangismů	20
3.5. Slovtvorné postupy	21
3.5.1 Odvozování.....	21
3.5.2 Skládání	22
3.5.3 Zkracování.....	22
3.5.4 Překrucování.....	23
3.5.5 Univerbizace	23
3.5.6 Sémantické tvoření.....	23
3.5.7 Víceslovná pojmenování.....	24
3.5.8 Přejímání.....	25
4. Lexikografie.....	26
4.1. Jaké jsou slovníky	27

4.2.	Slangové slovníky.....	28
4.3.	Metajazyk.....	28
4.3.1	Definice slovníkových výrazů.....	29
4.3.2	Obsahová stránka definice.....	30
4.4.	Výkladový slovník	31
4.4.1	Makrostruktura slovníku	32
4.4.2	Mikrostruktura slovníku.....	32
4.4.3	Výběr hesel.....	32
4.4.4	Hesla.....	33
5.	Slovník slangu akrobatického lyžování	34
5.1.1	Dotazníky	34
5.1.2	Internetové konverzace	34
5.1.3	Televizní vysílání	35
5.1.4	Czechski aktuality	35
5.1.5	Oficiální úseková literatura	36
5.2.	Struktura slovníkového hesla	37
5.2.1	Příklad struktury hesla	37
6.	Slovník	38
6.1.	Použité zkratky	57
7.	Analýza lyžařského slangu.....	58
7.1.	Sémantika hesel	58
7.2.	Slovnědruhové hledisko hesel.....	59
7.3.	Struktura pojmenování.....	60
7.4.	Slovotvorba.....	61
7.4.1	Odvozování.....	62
7.4.2	Skládání	63
7.4.3	Zkracování.....	63
7.4.4	Univerbizace	64
7.4.5	Sémantické tvoření.....	64
7.4.6	Víceslovná pojmenování.....	64
7.4.7	Přejímání.....	64
7.5.	Přejímání slov.....	65

7.5.1	Dělení slov podle míry přizpůsobení.....	66
7.5.2	Slova přejatá z angličtiny	68
7.5.3	Slova přejatá z ostatních jazyků.....	69
7.6.	Expresivita.....	69
7.7.	Synonymita.....	71
Závěr	.....	73
Anotace	.....	75
Resumé.....	.....	77
Seznam použité literatury	.....	79
Seznam elektronických zdrojů	.....	81
Seznam obrázků a grafů.....	.....	83
Seznam příloh	.....	83
Přílohy	.....	84

Úvod

Tato práce se zabývá slangismy lyžařských sportů. Jejím hlavním úkolem je sestavení slovníku lyžařského slangu a jeho analýza. Slang lyžařských sportů je zatím jen málo probádaná oblast. Je několik publikovaných bakalářských prací o sportovním slangu a velké množství odborných prací zabývajících se komplexně slangem, ale lyžařská část byla v českém jazyce publikována pouze Jaroslavem Hubáčkem v knize *O českých slanzích* v oddíle věnovanému sportu.

S lyžaři mám těsné kontakty, od roku 2019 do současnosti trénuji děti ve ski klubu akrobatického lyžování, jízdy v boulich v Šumperku, a mám tak snadný přístup k této komunitě. Slovník je zúžen na slang z pohledu lyžařů věnujících se jízdě v boulich, proto v něm kromě slangu obecně lyžařského budou komentovány akrobatické prvky a tréninková zařízení.

Cílem práce je sestavení slovníku slangu lyžařských sportů. Slovník bude vytvořen se zaměřením na prostředí akrobatických lyžařů, kteří se věnují jízdě v boulich. Ti mají své specifické slangové názvy týkající se jízdy v boulich a akrobatických prvků, které dosud nebyly zaznamenány. Současně používají výrazy běžných lyžařů.

Pro vytvoření práce se zorientuji v odborné literatuře zabývající se slangu a tvorbě slovníku. Nejvíce na téma o slanzích budu čerpat z publikace Jana Chloupka: *Aspekty dialektu* a Jaroslava Hubáčka: *O českých slanzích*. K přípravě na práci o slovnících budu vycházet z *Manuálu lexikografie* od Renaty Blatné, Františka Čermáka a kolektivu. Praktická část bude tvořena z velké části z dotazníkového šetření. Ty budou rozeslány do komunity akrobatických lyžařů věnujícím se boulim. Dalším mým zdrojem budou textové konverzace této skupiny a rozhovory v televizním vysílání.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části budu řešit problematiku týkající se slovní zásoby, postavení slangu

v systému národního jazyka a slovtvorné postupy při tvorbě slangu. Kromě toho se budu věnovat lexikografickým teoriím o tvorbě slovníku a slovníkového hesla, na základě kterých budu v praktické části vytvářet slovník.

Ve druhé, praktické, části vytvořím slovník slangu lyžařských sportů. Každé slovníkové heslo bude zařazeno mezi slovní druhy, vyložím u každého jeho význam a případně doplním specifika konkrétních výrazů. Výrazy následně zanalyzuji z hlediska slovnědruhového, slovtvorby, rozdělím výrazy podle významových kategorií, budu řešit původ slov a expresivitu slangismů.

Předpokládám, že ve slovníku se počet výrazů přejatých z anglického jazyka se bude blížit polovině a ve většině případů to budou názvy akrobatických prvků. Očekávám, že ze slovních druhů bude v lyžařském slangu nejvíce substantiv a výrazy zařazené do slovníku budou z většiny tvořeny derivačním způsobem.

1. Stratifikace české slovní zásoby

1.1. Národní jazyk

Jazyk je soubor specifických znaků, funkcí a rysů, které jsou reprezentovány jednotkami různých rovin a plní různé funkce podle potřeb uživatelů. Uživatelé znaky, funkce a rysy používají v řečových aktech podle potřeby a tím vznikají ustálené modely užívání jazyka. Odlišné společnosti mají vlastní soubor lexika a modely užívání jazyka.¹

Každý národní jazyk je vůči jiným jazykům specifický vlastním lexikem a vyhraněnými gramatickými modely, které se realizují v konkrétní situaci a s určitým záměrem. Každý národní jazyk má vlastní lexikum a gramatiku. Vlastní jazykové prostředky se využívají tak, aby odpovídaly systému konkrétního jazyka. „Každý jazykový prostředek má tedy jednu anebo více funkcí, které se ustálily v úzu a které se mohou dále modifikovat v závislosti na faktorech časových, geografických a sociálních.“ (Bláha, 2009, s. 7) Podle místa užívání se mohou lišit jazykové prostředky, nebo gramatické modely. To samé platí pro různé sociální skupiny, nebo různé generace uživatelů.²

Národní jazyky se také ovlivňují navzájem a v optimistickém pohledu se vzájemně obohacují.

Česká lexikální zásoba se dá rozdělit podle projevu na psanou a mluvenou. Psaný i mluvený jazyk se projevuje ve spisovné i nespisovné formě. Český jazyk se dále dělí do vrstev, které jsou podle míry spisovnosti, seřazeny do úrovní. Mluvíci jazyka si vybírají vrstvu podle vhodnosti situace. Při reálné komunikaci se stává, že se prostředky vybraných vrstev jazyka mísí. Například spisovný jazyk je vyhrazený pro prestižní komunikaci a má své místo v oficiálním projevu.

---

¹ ČERMÁK, František a Josef FILIPEC. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985, 281 s. ISBN (Váz.). str. 12.

² BLÁHA, Ondřej. *Funkční stratifikace češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 84 s. Monografie. ISBN 9788024423777.

Hovorová čeština je mluvená forma spisovného jazyka, do které zřídka pronikají prvky nespisovnosti.

2. Postavení slangismů v systému jazyka

2.1. Spisovný a nespisovný jazyk

Český jazyk se dá rozdělit na různé vrstvy a je na jeho uživateli, aby rozhodl, ve kterých případech vybere vhodnou formu jazyka. Rodilým mluvčím při výběru pomáhá tzv. jazykový cit. Vrstvy však lze rozlišovat podle znaků, které jsou vyznačeny na základě územní, nebo společenské příslušnosti uživatelů jazyka. V běžné mluvě se hranice vrstev překrývají a nemusí tak být vždy jasné „zákulisí“ mluvčího.

Na rozdíl od ostatních vrstev jazyka má spisovná varieta oficiální normu a pevnou kodifikaci. Kodifikaci v České republice reguluje Ústav pro jazyk český. Ten by měl posouvat hranice spisovnosti tak, aby odpovídaly současné společenské normě. Spisovnost se využívá při oficiálním projevu jak psaném, tak mluveném. Funguje jako reprezentativní prostředek například na úřadech, při veřejných projevech, v oficiálních spisech a v podobných případech. Na obrázku 1 je graficky znázorněna její významnost vůči ostatním vrstvám. Na diagramu je čárkovaným propojením znázorněno, že při mluvní realizaci dochází k pronikání nespisovných prvků.

Nespisovná varieta češtiny není specificky kodifikována a uživatelé vybírají výrazy a gramatický kód podle teritoria, nebo podle příslušnosti k určité skupině lidí (zaměstnání, škola, zájmová skupina,...). Takto činí spontánně podle jazykového citu v běžné komunikaci. Nespisovná čeština se využívá při neoficiální komunikaci, v polooficiálních případech se mluví interdialektem.

2.2. Interdialekt

Jako interdialekt je nejčastěji uváděna obecná čeština. Někdy se dá mluvit také o obecné moravštině. Obecná čeština a moravština jsou nespisovné variety češtiny vzniklé z dialektů, které postupně ztratily specifické nářeční znaky. Nejvíce se využívají při komunikaci ve velkých městech, centrech teritoria konkrétního nářečí. František Daneš uvedl, že obecná čeština má dvě funkce. Jednou je její suplování spisovného jazyka při oficiálních záležitostech, ale při porovnání obecné češtiny ke spisovné funguje jako náhrada lidového jazyka.³ Ukazuje se tak, že interdialekt je využíván k dorozumívání ve skupině obyvatel s častějším setkáváním různých dialektů (proto jsou výše uvedena velká města). Často se o interdialektu mluví jako o posledním stádiu jeho původních dialektů.

2.3. Dialekt

Dialekt je teritoriální jazykový útvar nespisovného jazyka. Ve vrstvách českého jazyka jsou si dialektní variety rovnocenné, ovšem vznikaly v odlišných oblastech České republiky, a mají tedy různý vývoj. Jan Chloupek ve své práci uvádí, že tradiční teritoriální dialekt má, podobně jako spisovný jazyk, také svoji ideální normu, kterou se lingvisté snaží zachytit terénními výzkumy⁴. Je to jeden z důvodů, proč dialekt charakterizujeme jako: „relativně stabilizovanou jazykovou strukturu bez vnitřní variability“ (Chloupek, 1971, s. 16)

Podle oblastí lze rozpoznat hrubší rozdíl mezi českými a moravskými nářečímí. Drobnější moravská nářečí mají oproti těm českým ostřejší hranice jednotlivých variet. Nejjednodušší rovina, která se dále rozvrstňuje, se dělí na *česká nářečí*,

---

³ DANEŠ, František. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997. s. 15. ISBN 80-200-0617-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:559d6720-030b-11e4-9806-005056825209>. str. 15.

⁴ CHLOUPEK, Jan. *Aspekty dialektu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, 134 s., str. 11–21.

českomoravská, středomoravská, východomoravská a slezská.⁵ Takto jsou dialekty rozděleny podle výsledku hláskoslovného procesu jednotlivých skupin.

2.3.1 Sociolekt

Do jazyka, který je charakteristický pro konkrétní skupinu mluvčích (hudebníků, trampů, studentský, ...) řadíme slang, profesní mluvu a argot. Užívají ho komunikanti ve stejném pracovním prostředí, nebo se stejným zájmem při neoficiální, nebo polooficiální mluvě.

2.3.2 Profesní mluva

Využívá se lexikum, které spolehlivě a jednoznačně odkazuje k pojmenovanému, a zároveň mu rozumí úzká skupina uživatelů jazyka věnující se stejnému zaměstnání. Výraz bývá výsledkem jazykové ekonomie.

Na rozdíl od slangu profesní mluva zasahuje také do spisovnosti, nebo se pohybuje na okraji spisovnosti.

2.3.3 Argot

Mluví jím sociálně izolovaná skupina lidí. Tradičně má lexikum argotu funkci utajení sdělení před zbytkem společnosti, nebo je vnímán jako mluva městského podsvětí. Kromě toho se od 90. let 20. století více upozorňuje i na jeho komunikační funkci, emotivní stránku a snahu pro zjednodušení složitých pojmenování.⁶

Slang se v jistých rovinách s argotem prolíná, stejně jako to bývá u dialektů, a není mezi nimi jasná hranice. Důležitou roli pro orientaci hraje právě „zaheslovanost“ sdělení, jež nemá být jasná jiným, než osobám v izolované skupině, a také expresivita výrazů.

---

⁵ *Mapa českých nářečí*. In: Ústav pro jazyk český AV ČR [online]. 2007. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-obrazky/publikace-obalky/mapa-nareci.jpg>. [cit. 2023-12-09].

⁶ JAKLOVÁ, Alena. *Budeme argot nově definovat?* Slovo a slovesnost [online]. 1999, 60(4), 8. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3859>. [cit. 2023-08-30].

2.3.4 Hantýrka a žargon

Současně s žargonem hantýrku můžeme chápat jako synonymum pro argot. Rozlišit tyto pojmy od sebe není lehké a pomoci nám může snad jen původ těchto slov.

Žargon byl ve Francii v 15. století úzce spojován s ustáleným slovním spojením „jazyk zločinců“. Podle Ernsta Gamillschega⁷ je původní význam ptačí švitoření. Podle Příručního slovníku jazyka českého⁸ je to způsob vyjadřování do jisté míry vyřazené společenské vrstvy.

„Hantýrovatí“ je v českém etymologickém slovníku⁹ vysvětleno jako mluvit argotem a „hantieren“ jako provozovat obchod. Příruční slovník¹⁰ si hantýrku vysvětluje jako: „zvláštní řeč některých stavů a mluva zločinecká“.

Stejně jako argot je hantýrka, resp. žargon, jazyk sociálně izolovaných skupin, a proto se tyto tři výrazy dnes zaměňují bez ohledu na jejich původní význam. Je možné, že původně byly vnímány jisté lexikální, nebo frazeologické nuance, ale dnes můžeme zaměňovat výrazy jako vězeňská hantýrka, nebo vězeňský žargon. Argot lze vnímat jako slovo souřadné předešlým výrazům, nebo prohlubující význam mluvy městského podsvětí.

Dnes mívají významy hantýrka i žargon citový příznak a užívají se jako negativní hodnocení specifické mluvy (klidně i slangové). Václav Křístek¹¹ uznává,

---

⁷ KOPEČNÝ, František, 1981. *K původu termínu slang, argot, hantýrka a žargon*. Naše řeč [online]. 64(2), 5. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>. [cit. 2023-08-30].

⁸ *Příruční slovník jazyka českého* [online]. Dostupné z: https://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php?hledej=Hledej&heslo=žargon&where=hesla&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&ps_heslo=hantýrovati&ps_startfrom=0&ps_numcards=14&numcchange=no¬_initial=1. [cit. 2023-08-30].

⁹ MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971, s. 160. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:dbc2d150-95c5-11e2-9142-5ef3fc9bb22f>.

¹⁰ *Příruční slovník jazyka českého* [online]. Dostupné z: https://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php?hledej=Hledej&heslo=hantýrka&where=hesla&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&ps_heslo=hantýrovati&ps_startfrom=0&ps_numcards=14&numcchange=no¬_initial=1. [cit. 2023-08-30].

¹¹ KRÍSTEK, Václav. Poznámky k problematice argotu a slangů. Slovo a slovesnost [online]. 1973, 34(1), 98-103 Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3943>. [cit. 2023-09-06].

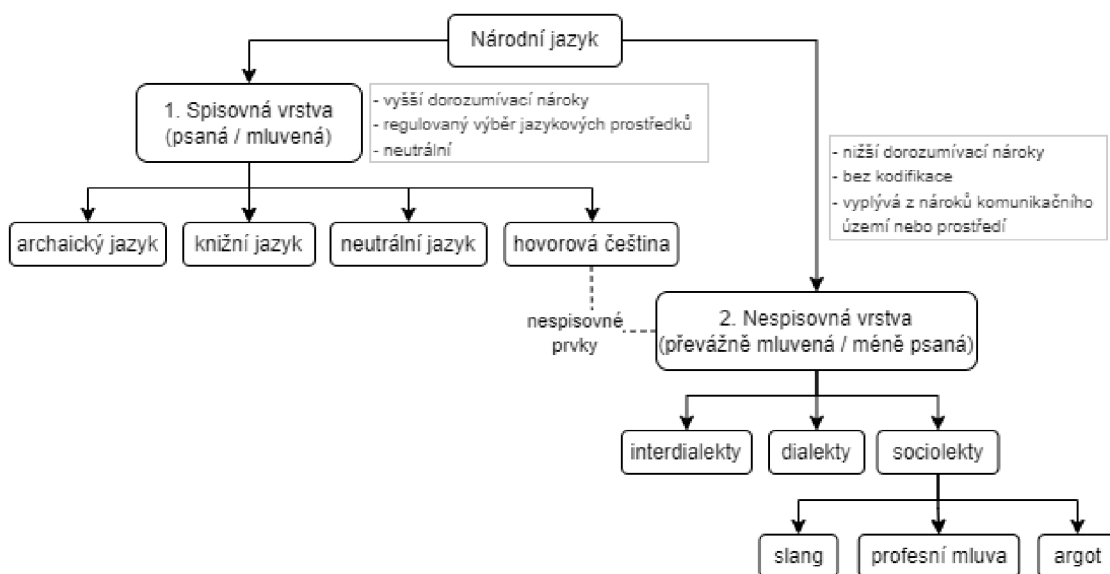
že tyto výrazy ztrácejí na své terminologické významnosti a pravděpodobně se budou v budoucnosti používat jako hodnocení kvalit mluvy.

2.3.5 Slang

Slang se realizuje v polooficiálních, nebo neoficiálních výpovědích ve společnostech se stejným zájmem. Funguje jako komunikát sám o sobě a zároveň jako ukazatel příslušnosti k určité společnosti. Slangismy mají příznak expresivnosti.

Když se ve 20. století jazykovědci snažili pojem slang jasně ohraničit, tak naráželi na problém překrývání charakterů sociální mluvy v pracovním prostředí a v zájmových skupinách. Také se u jednotlivých autorit lišilo synonymní užívání výrazů slang/argot, slang/hantýrka a slang/žargon. V této práci se opíráme o rozřídění kategorií sociolektů na profesní mluvu, slang a argot (a jeho společné znaky s žargonem a hantýrkou).

Pro zjednodušení chápání na první pohled složitého systému národního jazyka bylo, podle systému popsaného Janem Chloupkem (1971), vytvořeno grafické znázornění dělení jednotlivých vrstev. Pro ilustraci stavu hierarchie jsou v diagramu zařazeny starší vrstvy jazyka (archaický a knižní), ale protože se práce zabývá slangem, a ten nalezneme mezi sociolekty, je diagram hlavně rozšířen v nespisovné části.

Obrázek 1: Diagram k národnímu jazyku

3. Slang obecně

3.1. Vznik výrazu

Výraz slang pravděpodobně pochází z Anglie z 18. století. František Kopečný¹² se odkazuje na Waltera W. Skeata a jeho výklad o původu slova jako o „zpěvné mluvě žebřáků“. Podle Skeata žebřáci při komunikaci drmolili a používali v mluvě specifickou intonaci. Žebřákový zvuk zněl jakoby si při artikulaci „přihazovali“ zpěvné tóny, a proto z anglického slova sling (přihazovat; druhý stupeň slang) vznikl dnes zažitý výraz slang pro označení mluvy specifických sociálních skupin.

Naproti tomu Jaroslav Hubáček¹³ předpokládá, že výraz vznikl spojením anglických slov „soldier’s“ a „language“ (mluva vojáků). Z toho plyne s přejatím od „soldier’s“ a lang od „language“, tedy slang. Na takový původ upozorňuje i dříve zmíněný František Kopečný, současně přiznává kromě

¹² KOPEČNÝ, František. *K půdou termínu slang, argot, hantýrka a žargón*. Naše řeč [online]. 1981, 64(2), 5 Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>. [cit. 2023-09-01].

¹³ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979. s. 9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:be98f2e0-6c8e-11e7-8b50-001018b5eb5c>.

„soldier’s language“ podobnou skladbu stejného charakteru komunikace u „student’s language“ (mluva studentů), ale spíše se od této varianty původu odklání.

3.2. Co je to slang

Již zde bylo několikrát zdůrazněno, že slang je mluva sociálních skupin a jeho výrazy mívají citové zabarvení. Zdůrazněme také, že lexikum slangu je nespisovné, ale syntax využívá ze spisovné i nespisovné češtiny.

Ve vnímání slangu jako mluvy zájmových společenství je slang svébytná část národního jazyka. Má formu nespisovné vrstvy češtiny a využívá specifické lexikum (realizované v polooficiální nebo neoficiální komunikaci) vázané stejnou sférou zájmů. Slouží jednak specifickým potřebám jazykové komunikace a jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí.¹⁴

Slang se vyznačuje jazykovou hrou a osobitým citový vztahem k osobám a věcem zájmového společenství. Proto výrazy vznikají vedle věcných důvodů také z expresivních. Slangismy se běžně nevyužívají mimo své prostředí.

Jaroslav Hubáček ve své knize *O českých slanzích*¹⁵ dobře popsal, jak slangismus poznat, jaké konkrétní má znaky. Tyto znaky vidí jak v jazykové, tak v mimojazykové rovině.

3.2.1 Jazykové aspekty

1. nespisovnost
2. komunikační funkčnost
3. systémovost
4. pojmová diferenciac
5. expresivita
6. stav, přístupnost a stupeň užívání terminologie
7. vhodnost pro mluvené jazykové projevy

---

¹⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979. s. 17–18. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:bf60d6c0-6c8e-11e7-8b50-001018b5eb5c>.

¹⁵ Tamtéž.

1. Zásadní kategorií slangového výrazu je *nepisovnost*. Výrazy vznikají za účelem zjednodušení komunikace, nebo jazykové hry. Jsou vytvářeny jako synonymní výrazy k jejich spisovným protějškům, a to nejčastěji k odborné terminologii.
2. Slangismy reagují na aktuální jazykové požadavky, proto jsou výstižné, stručné a v kontextu jednoznačné svým významem. *Komunikační funkčnost* slangu dokládá univerbizace jako jeho častý slovotvorný proces. Díky univerbizace je slovo výstižné, stručnější než původní výraz a uplatňuje se zde jazyková hra.
3. *Systémové hledisko* se projevuje vně a zároveň uvnitř slangu. Můžeme sledovat vzájemnou závislost mezi jednotlivými slovy a určitou tendenci slovotvorných procesů pro vznik výrazů. Nejčastěji pojmenovávají nejdůležitější jevy a více než dvouslovné se vytváří jednoslovné názvy.
4. Snaha o *pojmovou diferenciaci* ve slangu vznikla, aby byly jednotlivé výrazy schopné rozlišit různé detaily.
5. Charakteristická je pro slang *expresivita*, ta je měřitelná na škále. Slangové výrazy mohou hraničit se spisovností, ale také to jsou slova na okraji nepisovnosti, například vulgarismy nebo výrazy hraničící s argotem.
6. V různých odvětvích se liší *stav terminologie*. V tzv. tradičních odvětvích chyběla před osamostatněním Československa česká odborná terminologie, proto ji nahrazovaly slangismy s německým základem slov. Takové výrazy se z dnešního lexika spíše vytrácejí a nahrazují je česká názvosloví. „Tradičními“ odvětvími jsou myšlena hornická, vojenská, dopravní zaměstnání a jiné. V tzv. netradičních odvětvích se slangové výrazy utvářely současně se vznikem odborných termínů, nebo po jejich vzniku. Jsou to oblasti, kde se rychleji rozvíjí lidská činnost, například ve zdravotnictví a ve sportu.
7. Nové slangové výrazy jsou tvořeny se záměrem uspokojit požadavky mluveného jazykového projevu. Jsou to vždy výrazy motivované.

3.2.2 Mimojazykové aspekty

V různých slanzích se různě projevují a jejich intenzita se také liší. Závisí na následujících sociálních faktorech.

1. prostředí
2. složení společenství
3. psychické faktory

1. *Prostředí*, ve kterém se mluví konkrétním slangem je nějakou mírou uzavřené veřejnosti. V uzavřenějších prostředích jsou výrazy ustálenější a je jich více než v těch přístupnějších. Na ustálenost a množství výrazů má vliv také stáří, tradice a rychlost rozvoje prostředí.

Platí, že hornická, hutnická zaměstnání, vojáci apod. mají svébytnější slang, protože jsou to spíše uzavřená společenství s větší tradicí. Studentský slang má sice velkou tradici, ovšem vysokou rychlost rozvoje, studenti se v tomto prostředí neustále mění, míra uzavřenosti je nižší. U sportovců je možné zaznamenat vyšší rychlost rozvoje. Je to veřejnosti více otevřené prostředí než například vojenské.

2. Záleží na *složení mluvčích v určitém prostředí*, je důležité, kdo je příslušníkem dané skupiny. Jestliže jsou členové skupiny mladí, můžeme očekávat neotřelé a expresivní výrazy, to platí u studentů. Naproti tomu u horníků, nebo železničářů je pravděpodobné, že budou tuto profesi vykonávat celý život a k aktualizaci jazyka dojde minimálně.

Nové výrazy se budou objevovat v prostředích, kde se setkávají lidé s různým vzděláním, nebo věkem. Proměnlivější slangové prostředí se očekává od skupin s příslušníky s vysokoškolským titulem.

3. Vznik a užívání výrazu ovlivňují *psychické faktory*. Protože znalost konkrétních slangismů značí příslušnost k uzavřené skupině, snaží se jedinec jeho užitím začlenit. Slangové výrazy se užívají také jako vyjadřování

příslušnosti k prostředí, nebo vyjádření výjimečnost činnosti, ke které se slangismy vztahují.

3.3. Sportovní slang

Ve sportovním prostředí se střetávají amatérské i profesionální pozice. Kromě reprezentantů zde jsou trenéři, fyzioterapeuti, rozhodčí, novináři, nebo také fanoušci a příznivci sportu. Často má v mluvě před spisovností přednost výstižnost a stručnost.

Slovník nespisovné češtiny rozřazuje mluvčí užívající sportovní slang do čtyř kategorií. (Jan Hugo, 2020, s. 35) Profesionální skupinou jsou *vrcholoví sportovci* s trenéry a jejich týmem. To je sice nejméně početná skupina, ale protože vytváří terminologii a většinu slangových výrazů, tak je to skupina důležitá. Další skupinou jsou *amatérští sportovci*, kteří plně přebírají vytvořenou mluvu a zaslужují se o její rozšiřování a užívání. Kromě těchto dvou skupin jsou zde také *sportovní žurnalisté*. Ti jsou prostředníky mezi sportovci a jejich fanoušky a plní významný úkol mediátorů, předávají informace mezi skupinou vrcholových sportovců a nejpočetnější skupinou, *sportovními fanoušky*.¹⁶

Jaroslav Hubáček (1979, s. 64) dokládá, že se žurnalistům dobře daří šířit slangismy mezi veřejnost díky snaze o autentičnost a bezprostřednost ve zprávách a komentářích. Takže i jedinci bez příslušnosti ke konkrétnímu sportu se seznamují s jeho slangem. Sportovní slang je kromě masových médií snadno dohledatelný také v beletrii. Podle kolektivu kolem Jana Huga (2020 s 35) je sportovní slang jedna z nejrozsáhlejších skupin nespisovného výraziva.

---

¹⁶ HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 4. rozšířené vydání. Praha: Maxdorf, 2020. ISBN 9788073456474., s. 35.

Ve sportu sledujeme následující pojmenovávací postupy¹⁷:

1. Metaforizaci
2. Odvozování
3. Metonymizaci
4. Přejímání z cizích jazyků
5. Tvorba frazeologismů
6. Tvorba sousloví
7. Mechanické krácení
8. Překrucování
9. Skládání

Metaforizace a odvozování jsou nejčastější způsoby tvoření sportovních slangových výrazů. Naproti tomu *tvorba frazeologismů a sousloví* je méně častá.

Přejímání z cizích jazyků, a to zejména z angličtiny, je ve sportovním slangu časté. Dnes mají sporty termíny vycházející z anglické slovní zásoby. Tyto termíny vznikly z původních slangismů, jež doplňovaly chybějící místo mezi českými výrazy ve sportovním názvosloví.

3.4. Způsoby tvoření slangismů

Slovní zásoba se neustále proměňuje a vyvíjí. Při tomto procesu se prolíná působení jazykové i mimojazykové. Podle frekvence a potřeby používání slova vznikají, nebo zanikají a slovní zásoba se tak mění následujícími způsoby:

- tvořením nových výrazů,
- změnami významů existujících výrazů,
- vznikem ustálených slovních spojení,
- přejímání cizích slov

---

¹⁷ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, s. 65. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:c3dc25b0-6c8e-11e7-8b50-001018b5eb5c>.

U slovní zásoby slangů jsou obvyklejší postupy projevující se v mluveném projevu, protože slang vzniká především v mluvené formě.

Mezi výrazy existuje hierarchie. Výrazy ve slovní zásobě si nejsou rovnocenné, protože vznikají různě a mají různou frekvenci užívání. Výrazy mají strukturu uvnitř slov, každé z nich má obsahovou a formální stránku. Slang se často odvíjí od mluveného jazyka a lze pozorovat vztahy slangismů uvnitř národní slovní zásoby. Většina slangismů má popisnou povahu, nebo má přenesený význam. (Hubáček, 1971, s. 5)

V knize Jaroslava Hubáčka (1971) jsou přehledně rozlišeny jednotlivé pojmenovávací postupy na *transformační* postupy, u kterých se tvoří nové slovo odvozováním, zkracováním, skládáním, nebo kalkováním a *transpoziční* postupy. Transpoziční slovotvorné postupy využívají již fungující názvy a nové slangismy vznikají pomocí metaforického, nebo metonymického přenášení, ale také pomocí tvoření víceslovného pojmenování. Můžeme se setkat s kombinací obou postupů, a to u mechanického krácení a překrucování.

Slangové výrazy mají také tendenci zanikat stejně jako jiné výrazy ve zbylých vrstvách národního jazyka.

3.5. Slovotvorné postupy

Slang má, stejně jako spisovná čeština, slovotvorný systém vzniku slov a jeho nejčastější postupy. Takový systém třídil Jaroslav Hubáček (1971) v knize Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů.

3.5.1 Odvozování

Již víme, že je to nejčastější slovotvorný postup. Nová slova vznikají pomocí připojování slovotvorných afixů.

Nejproduktivnější přípona u *podstatných jmen* tvořených odvozováním je bezesporu -ka a její varianty (-čka, -ovka, -írka/-ýrka, -enka, -ička a -inka) ve výzkumu Jaroslava Hubáčka ze 70. let minulého století se objevuje z 33, 77 %

u všech odvozených substantiv. Častými koncovkami jsou také -ák a -ka, jež jsou rodové protějšky ke -ka, další jsou -ář/-ář a -ní/-tí.

Slovesa se pomocí odvozování tvoří méně než podstatná jména. Vznikají pomocí přípon z cizích, nebo domácích jmenných a slovesných základů, a také předponami ze slovesných základů. Nejčastější jsou kmenotvorné přípony -ova a -i. Při tvorbě slovesa předponami se mění význam základového slovesa.

Velmi málo se pomocí odvozování tvoří *Přídavná jména*. Většinou je najdeme jako adjektiva vytvořená od slangových substantiv, nebo verb. Jaroslav Hubáček vysvětluje malý počet odvozených adjektiv tím, že využívají málo přípon, které se stále opakují (Hubáček, 1971, s. 24), nebo vysokou mírou abstrakce. (Hubáček, 1988, s. 16)

3.5.2 Skládání

Je to méně častý postup než odvozování a využívá se při vzniku slangového synonyma k víceslovnému názvu. Kromě domácího skládání jako je tomu u „basové křídlovky“, tedy „baskřídlovky“, se skládají také tzv. hybridní složeniny – složené zčásti z mezinárodního slovního základu jako je: auto-, elktro-, radio-. Z hybridních složenin se později mohou stát odborné termíny.

3.5.3 Zkracování

Zkracováním neboli tvořením slov z několikaslovných sdružených pojmenování vznikají zkratková slova, mechanické zkratky a iniciálové zkratky. Užíváním zkracování je vyhověno potřebám slangové mluvy, a zároveň se tím ponechá konkrétní označení. Častější, než iniciálové zkratky jsou zkratková slova. Ty mají za úkol imitovat svou předlohu. Mechanickým krácením vznikají kratší a zvukově jednodušší vyjádření. Například z výrazu „ekologický“ je nový výraz „eko“.

3.5.4 Překrucování

S překrucováním má mechanické krácení stejný rys, oba totiž mění formu, ale význam slova se nemění.

Zde se hodně uplatňuje jazyková hra, která je pro slang příznačná. Původní výrazy se pro nové slangové slovo upravují a přetváří. Při tom se nemění význam slova, ale pouze jeho forma.

3.5.5 Univerbizace

Univerbizaci chápeme jako transformaci víceslovného pojmenování v jednoslovný výraz.

Jaroslav Hubáček tento slovotvorný proces uvádí u derivace jako výsledek odvozování pomocí univerbizačních přípon. Podle něj univerbizační přípony slangu dokládají unifikační tendenci charakteristickou pro běžně mluvený jazyk. (Hubáček, 1988, s. 15)

V této práci ale budeme univerbizaci brát jako samostatný slovotvorný proces na úrovni odvozování, skládání, tvorby zkratk a jiných procesů po vzoru díla Františka Čermáka.¹⁸ Podle něj je univerbizace dokladem jazykové ekonomie a projevuje se jako primárně v mluvený prostředek.

3.5.6 Sémantické tvoření

Přenášení slovního významu se u slangů hojně využívá, a to prostředkem:

- a) metaforizace
- b) metonymizace

U *metaforizace* je kromě motivace expresivního vyjádření také motivace odkázat na podobnost s mimoslangovým výrazem. Nové slovo má onomaziologický znak v podobě nápadného, nebo důležitého znaku, nebo v celkovém vzhledu.

---

¹⁸ ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010, s. 185 ISBN 9788074220203.

Metaforické výrazy se dají roztrždit podle účelu jejich pojmenování, jestli slouží potřebě *věcného* vyjádření, nebo *citového*. Věcné pojmenování má charakter jednoznačného a zřetelného pojmenování. U citového pojmenování se také uplatňuje jednoznačné a zřetelné pojmenování, ovšem menší, nebo mizivé míry, a je dosazeno příznakem expresivity.

Pojmenování metaforou se většinou uplatňuje tam, kde chybí jednoslovný název, kde má název moc obecný obsah, nebo není dostatečně názorný. Ne vždy jde tento onomaziologický postup rozklíčovat, protože bývá různě zřetelný, nebo se pojmenování metaforou mísí s dalším pojmenovávacím postupem a jejich onomaziologické znaky se překrývají.

Motivujícím znakem pro *metonymizační* přenesení je spojení původního výrazu s věcnou souvislostí, nebo vnitřní spojitostí výrazu nového. Stejně jako u metaforizace také u metonymizace vznikají slova motivovaná a můžeme u nich najít výraz, ze kterého vychází. Na rozdíl od metaforizace zde převažuje snaha o efektivní pojmenování nad mírou expresivity.

Nejčastěji se metonymizace užívá s prvkem univerbizace. Nejen že se převádí věcná souvislost, ale současně se z dvou slov stává jedno. Příkladem je výraz „obrysy“, kterému jsou předlohou „obrysová světla“. (Hubáček, 1988, s.18)

Rozklíčování metonymických výrazů je náročnější než u metaforických, a to z různých důvodů. Jedním z nich je míra abstrakce u cizích původních výrazů, kde se následně hůře určují významové kategorie.

3.5.7 Víceslovná pojmenování

- a) Sousedství,
- b) Frazeologismy.

Sdružená pojmenování neboli *sousedství* (železničářský slang pojmenovává souslovně lokomotivy: stříbrný šíp, žíznivá čára aj.) nejsou ve slangu hojně zastoupena. A když si ve slangovém lexiku udělají místo, často se z nich stane

odborný termín spisovné češtiny. Tvorba sousloví je onomaziologický postup příslušící spíše odbornému stylu. Již výše je zmíněná tendence slangismů k univerbizaci, ze sdružených pojmenování se tak stávají jednoslovné výrazy. Méně častá sousloví ve slangu dokládají potřebě slangu o co nejstručnějšího vyjádření.

Větší zastoupení mají ve slangu *frazeologická pojmenování*. Frazeologismy jsou víceslovná pojmenování s vazebním spojením a alespoň jedno slovo ztrácí svoji funkci, nebo nabývá funkce nové. Často využívají verba jako jsou: chytat, jet, jezdit, mít.

3.5.8 Přejímání

Přejímáním se myslí využití existujícího výrazu z cizího jazyka. Pojmenování se adaptuje do prostředí domácího jazyka. Ve slanzích je to poměrně častý slovotvorný postup.

Jsou různé motivace pro přejetí cizího slova, snaha vyplnit prázdné místo, snaha o uchování specifického výrazu, snaha o nahrazení sousloví, nebo příliš dlouhého pojmenování, snaha o expresivní vyjádření aj.

Přejaté výrazy mají různou míru adaptace, podle jejich zvukové a grafické podoby, ale kromě přejetí u nich může dojít k dalšímu ze slovotvorných procesů.

U sportovního slangu se často přejímají slova z angličtiny. Jedním z důvodů je vznik mnoha sportů v anglicky mluvícím prostředí (hokej, tenis, volejbal), další důvod je mezinárodnost sportů. Například lyžaři jezdí na Evropské poháry, kde se setkávají s týmy z jiných zemí, a tak je téměř nutnost užívání anglického jazyka.

4. Lexikografie

Lexikografie zpracovává a popisuje slovní zásobu aplikovaně. Můžeme jí vnímat jako lexikologii v praxi. Zabývá se teorií, metodami a praktickou stránkou sestavování slovníků.¹⁹

Lexikograf pro zhotovení slovníku sbírá jazykové materiály, vybírá lexikální jednotky do hesláře a sestavuje heslo. Teorie lexikografie se uplatní při analýze vybraných lexémů. Řeší se varianty slovníkového hesla, homonymie výrazů, slovnědruhov a tvaroslovná charakteristika, výslovnost.²⁰

Středem pozornosti je slovníkové heslo. Podle typu slovníku se dbá na výběr výrazů do slovníku. U výkladového slovníku češtiny je třeba rozhodnout, jak nutně v něm mají být hovorové výrazy, termíny, nebo specifické výrazy pojící se s místem, či sociální skupinou. Dále se řeší podoba slovníkového hesla a definice výrazu. Heslové slovo má být co nejstručněji a zároveň co nejpřesněji popsáno, může být použito také synonymum výrazu. U slov s více významy se uvádí hierarchie významů podle četnosti užívání. Jedním z parametrů slovníkového hesla je také rozsah a způsob podávání gramatické informace o slovech.²¹

Zpracování slovníků je významnou složkou lingvistiky. Výkladové slovníky slouží jako souhrnný výklad o morfologii, syntaxi, pravopisu a spisovné výslovnosti daného jazyka a využívají se jako materiál pro další lingvistické zkoumání.

---

¹⁹ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:38e51aa0-4501-11e4-af1d-001018b5eb5c>.

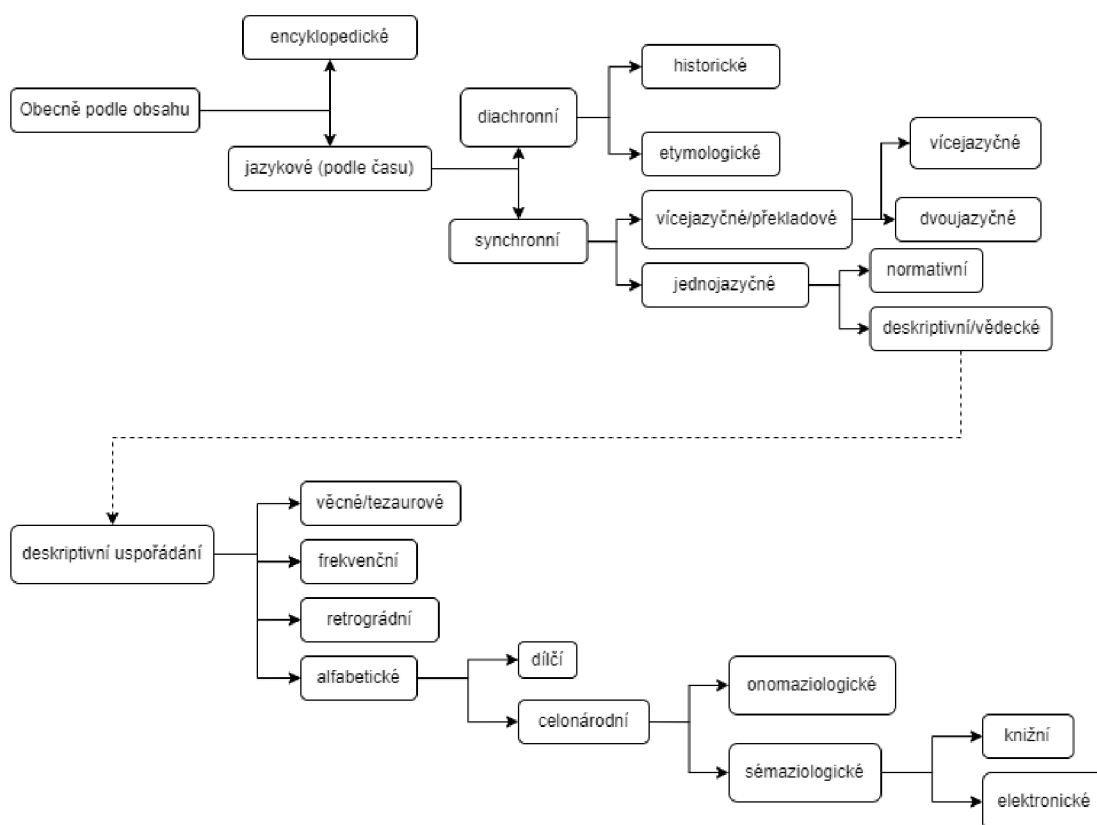
²⁰ KOPCHOVÁ, Pavla, Zdeňka OPAVSKÁ a ed. *Kapitoly z koncepce Akademického slovníku současné češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016. ISBN 9788086496894. Dostupné z: https://ujc.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-download/Kapitoly_z_koncepce_Akademického-slovníku-soucasne-cestiny_1-240.pdf. [cit. 2023-12-05]

²¹ FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985, s. 14. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:38e51aa0-4501-11e4-af1d-001018b5eb5c>.

4.1. Jaké jsou slovníky

Slovník je souhrnné zpracování slovní zásoby jazyka nebo jeho části seřazené do slovníkových hesel.²² Podle typu slovníku se vybírá metoda a metodika, různí se totiž specifické nároky na zpracování.²³

Pro úplnost je níže vložený diagram vytvořený na základě rysů a typů slovníků popsaných v knize *Manuál lexikografie*.²⁴

Obrázek 2: Diagram typů slovníků

²² Tamtéž, s. 42

²³ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237., s. 16

²⁴ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237., s. 11.-12.

4.2. Slangové slovníky

Podle *Manuálu lexikografie*²⁵ se slangové slovníky ve skupině dílčích slovníků řadí do oborových věcných. Mají totiž jednojazyčný formát, pojmenovávají a popisují mimojazykové skutečnosti a jsou řazeny v abecedním pořadí.

Mimo samotného výčtu hesel mají slovníky obecný výklad o sledovaném slangu, seznámení se slangovým prostředím, obeznámení s uspořádáním slovníku a užitými zkratkami. Někdy je přiložena také charakteristika slangové mluvy ze slovnědruhového a sémantického hlediska. Samotná hesla jsou řazena alfabetycky a mají strukturu výkladového slovníku s jeho částí výčtu jednotlivých slov a částí sémantickou. Struktura hesel je více popsána v kapitole o výkladových slovnících (4.4. Výkladový slovník).

4.3. Metajazyk

Pohled na metajazyk je nejednotný, klíčovým ukazatelem je původně řecká předpona „meta-“, která naznačuje homogenost mezi kódem a jeho užitím. V jiných případech se předpona meta ovšem používá jako odkaz na něco, co označované přesahuje. Oproti prvnímu významu je druhý případ opakem. Nevnímá souřadnost mezi kódem a jeho užitím, ale kód má být nadřazený označované skutečnosti.²⁶ Nejvyšší shoda panuje ve vnímání pojmu metajazyk jako „jazyk o jazyku“.

Petr Mareš chce upřesnit metajazyk na *metajazykové vyjádření*, aby se takto chápal přirozený jazyk, který popisuje jazykové skutečnosti. A tím se vyhnulo nesrovnalostem pojmu „meta-“ ve smyslu nadřazenosti ku označovanému.

---

²⁵ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237.

²⁶ MAREŠ, Petr. *Metajazyk, metařeč, metatext*. Slovo a slovesnost [online]. ,1983, 44(2), 123-131. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2883>. [cit. 2023-10-01].

Kromě toho Petr Mareš zavádí pojem *metařečové vyjádření*, které se zaměřuje na promluvový akt, a *metatextové vyjádření*, to se soustředí na text a jeho výstavbu.

Metajazykové vyjádření je upřesněno jako jazyk, který se používá pro popis toho samého jazyka. Je to jazyk s funkcí sebereflexe neboli schopností vypovídat sám o sobě. V lingvistice slouží jako teoretický prostředek pro popis teoretických skutečností a vztahu mezi nimi. Proto je důležitým rysem metajazyka exaktnost a úspornost. Metajazykové vyjádření slouží k definování pojmů, a proto je nutné, aby výklad jednoznačně a přesně popisoval realitu.²⁷

Dobrym příkladem ukázky metajazyka je jednojazyčný výkladový slovník, který budeme využívat pro slovník slangu lyžařských sportů. Popis jednotlivých výrazů je v něm zprostředkován českým jazykem, stejně jako použité výrazy. Slovo je vysvětlováno stejným kódem, jako je užíváno.

4.3.1 Definice slovníkových výrazů

Ve výkladových slovnících se metajazyk používá pro definice výrazů, ty musí být strukturované, neterminologické a přímé. Nemají se používat dříve nevysvětlená slova, důležitá je také vhodná stylistika.²⁸

Známe typy definic:

a) Intenzionální

U intenzionální definice se slovníkovému heslu vždy přiřadí nejbližší nadřazený pojem a alespoň jeden charakteristický rys. Charakteristických rysů se uvádí tolik, kolik je nutné pro specifikování jevu a na odlišení jevu od zbytku výrazů ve slovníku.

---

²⁷ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H. 1995, ISBN 8085787237., s. 11-13, s. 73.

²⁸ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H. 1995, ISBN 8085787237., s. 74-75

b) Estenzionální

Estenzionální definice se užívá u výrazů nadřazených a definované slovo se popisuje výčtem výrazů podřazených. Je to opak intenzionální definice a podle typu slovníku se vybere vhodná struktura popisu.

c) Definice kruhem

Podle Františka Čermáka a Renaty Blatné²⁹ je to spíše nevhodná struktura popisu výrazu, ale také se využívá, a ne vždy se takovému popisu lze vyhnout. První výraz je popsán výrazem druhým ze slovníku, který je nutno popsat, a k tomu se využije třetí výraz ze slovníku.

4.3.2 Obsahová stránka definice

V rámci slovníkového hesla se rozhoduje o omezení rozsahu slov, která má metajazykové vyjádření obsahovat. V tomto kritériu se přihlíží k uživateli slovníku, ten by neměl mít problém rozumět všem výrazům použitých v metajazykovém vyjádření. Proto ve slovníku nesmí být pro uživatele cizí výrazy, abstraktní vyjádření a má se upřesňovat užívání mnohovýznamových slov. Výrazy mají být co nejjasněji a nejpřesněji vyjádřeny pro pochopení koncového uživatele, ale zároveň se dovolují výjimky při tvorbě definice v případě sémantické nepřesnosti.

typy výkladů:

a) Denotativní

Užívá se u výkladů, které nelze vysvětlit jinak než přirovnáním. Denotativním výkladem se popisují skutečnosti vnímatelné smysly (hmatem, zrakem, chutí,

---

²⁹ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H. 1995, ISBN 8085787237., s. 75–76.

sluchem a čichem). Například slovník spisovného jazyka českého vysvětluje výraz „bzučeti“ jako: „vydávat temný, znělý, sykavý zvuk jako bz.“³⁰

b) Logický

Při logickém výkladu se uvede nejbližší rodově nadřazený pojem a charakteristický znak popisovaného pojmu. Popisovaný pojem je charakteristickým znakem specificky odlišen od ostatních popisovaných výrazů ve slovníku.

c) Popisný

Popisný výklad je opak logického. Při výkladu popisném se vyjmenuje soubor těch charakteristických znaků, které jsou pro vysvětlení popisovaného výrazu esenciální. Nejbližší rodově nadřazený pojem může být doplněn.

4.4. Výkladový slovník

Jednojazyčné výkladové slovníky jsou důležitou součástí teorie o slovní zásobě. Lexikografové se u slovníků věnují sémantice slov a výkladovým postupům.³¹ Při tvorbě slovníku má lexikograf za úkol vyhovět kritériím uživatele. Slovník má být pochopitelný pro vyhledávání, mají se v něm efektivně využívat zkratky a hesla mají být jednoznačně a ekonomicky vysvětlena.

Charakteristické pro výkladový slovník je, že není určen na kontinuální čtení. Jeho uspořádání je vytvořeno tak, aby se v něm uživatel mohl rychle zorientovat a snadno vyhledávat. Hesla mají ve své struktuře část s výrazem (makrostrukturu) a s vysvětlením (mikrostrukturu).

---

³⁰ Bzučeti. In: *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Dostupné z: https://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=bzučeti&sti=6348&where=full_text&hsubstr=no. [cit. 2023-10-04].

³¹ *K výkladovým postupům v jednojazyčné lexikografii*. Slovo a slovesnost [online]. 1975, 36(2), 84–91. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2294>. [cit. 2023-10-04].

4.4.1 Makrostruktura slovníku

Makrostruktura je v levé části slovníku, tam jsou ve zvoleném pořadí (abecedním, sémantickém, nebo kombinovaném) vypsaná jednotlivá heslová slova. Heslová slova jsou jednoslovné nebo víceslovné lexémy, zkratky a zkratková slova. Výčet slov se také nazývá nomenklatura, charakteristická je pro retrogradní slovník. Kromě výčtu heslových slov se do makrostruktury zahrnuje předmluva slovníku, přílohy a tabulky.

Heslové slovo je v podobě lemmatu, v reprezentativním slovníkovém tvaru. Takový tvar mají podstatná jména v nominativu singuláru, slovesa v infinitivu a číslovky v nominativu singuláru. Podobně se pracuje i s ostatními slovními druhy. Ve specifických případech se může heslové slovo uvést i v jiném tvaru, například pomnožná substantiva.

Každé slovo s rozdílnou slovtvorbou má mít vlastní lemma. Varianty s hláskoslovnými a výslovnostními rozdíly se shlukují k jednomu lemmatu.

Do jednojazyčných výkladových slovníků patří také části slov (předpony, části složenin, konfixy atd.), ustálená slovní spojení, syntagmata a frazémy.

4.4.2 Mikrostruktura slovníku

Mikrostruktura je v pravé části slovníku, je v ní obsažen výklad heslového slova.

Makrostruktura má jednotnou grafickou podobu a pro vysvětlení významu slova se využívá několik lingvistických rovin. Podle potřeby se využívá roviny gramatické, sémantické, paradigmatické, stylistické, textové a jiných, aby se co nejvíce přehledně, přesně a stručně představila kvalita hesla.

Ve výkladové části jsou informace poskládány podle představeného plánu a pro ekonomičnost se využívá zkratk a typografických úprav.

4.4.3 Výběr hesel

Při výběru hesel do slovníku se bere ohled na příjemce daného slovníku. Předpokládá se středně vzdělaný čtenář.

Rozsahu slovníku se neklade nárok na koncovou hranici a předpokládá se, že je velký výběr slov z materiálu. Lexikograf může shromažďovat data z množství krásné literatury, dobových slov, značek zboží, ale také vzhledem k slovtvorbě z odvozených slov složenin a tak dále.

Při tvorbě slovníku se má přihlížet ke slovům přetrvávajících v čase, která se možná aktuálně nepoužívají, nebo už nejsou módní, vychází to ze skutečnosti, že v současném jazyku koexistují nejméně tři generace.³²

Vybrané výrazy budou mít pro danou sféru reprezentativní význam a je třeba pečlivě dbát na jejich výběr.

4.4.4 Hesla

Slovník sdružuje hotová pojmenování a popisuje je, proto jsou v něm převážně jednoslovné lexémy, méně víceslovné lexémy, kořenové lexémy a další typy hesel.

Zpracování víceslovných lexému se od jednoslovných odlišuje tím, že víceslovné potřebují důkladnější sémantické zpracování, protože jsou to většinou frazémy, idiomy a termíny. U abecedně zařazených kořenových lexémů je vhodné uvádět úplný soupis alomorfů a slovtvorných transformací. K typům hesel jako jsou vlastní jména, zkratky a značky jsou vhodná doplňková schémata, nebo ilustrace.³³

---

³² BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237., s. 22

³³ BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237., s. 111-112

5. Slovník slangu akrobatického lyžování

Slovník je tvořen na základě mluvy akrobatických lyžařů věnujících se jízdě v boulich. Tito uživatelé jazyka kromě boulí lyžují také na sjezdovce a mimo ni a orientují se v obecném lyžování. Jejich příprava do závodní tratě se ale kromě lyžování skládá také z atletických a gymnastických prvků. Hlavním zdrojem informací o slangu byl dotazník rozeslaný tzv. boulařům, proto slovník obsahuje výrazy z pohledu lyžařů se zaměřením na jízdu v boulich.

5.1.1 Dotazníky

Během celého roku se pořádají společné události akrobatických lyžařů, děti jezdí na soustředění kondičního tréninku, skoků na trampolíně, skoků do vody s lyžemi a lyžařská soustředění. Od ledna do března se pořádá Český pohár akrobatického lyžování, jízdy v boulich, kde se kromě organizátorů a závodníků potkávají příznivci sportu. Těchto událostí jsem se dříve pravidelně účastnila jako závodník a v posledních pěti letech jako trenér. Lyžařskou sezonu 2022/223 jsem se účastnila akcí pořádaných jednotlivými ski kluby a vedla jsem si záznam specifických „boulařských“ výrazů, který jsem doplnila o výrazy nalezené v písemných zdrojích. Shromážděné výrazy jsem roztřídila na termíny a slangové výrazy, mluvu mladých a vytvořila jsem dotazník. Dotazník byl rozeslán do komunity lyžařů věnujících se jízdě v boulich a jeho výsledky tvoří hlavní zdroj hesel ve slovníku.

5.1.2 Internetové konverzace

Dalším zdrojem jsou hromadné konverzace jednotlivých lyžařských týmů na platformě WhatsApp, které slouží pro posílání zpráv videí a dokumentů. Na této platformě se jednotlivé týmy domlouvají na trénincích a oficiálních událostech, posílají si oficiální dokumenty a reagují na zasílaná lyžařská videa.

Soukromé facebookové konverzace mi lyžaři zasílali se souhlasem na moji žádost při hledání dokladu psané formy přejatých výrazů. Obecně měli problém

této žádosti vyhovět, protože se o jízdě v boulich mluví primárně na lyžařském svahu, psané konverzace využívají spíše pro organizační záležitosti.

5.1.3 Televizní vysílání

V archivu České televize jsou veřejně dostupné záznamy finálových jízd Světového poháru akrobatického lyžování, jízdy v boulich, od roku 2015 do současnosti.³⁴ Komentář k závodním jízdám doplňuje bývalá akrobatická lyžařka Nikola Matějcová (dívčím jménem Sudová) se sportovním moderátorem Michalem Dusíkem. Vzhledem k oficiálnímu charakteru komentáři ve vysílání mluví převážně spisovně, ovšem jsou i momenty, kdy je přemůžou emoce a vyjadřují se slangově. To nastává většinou při negativních situacích, například když závodník spadne.

Aleš Valenta režiruje a moderuje dětský pořad pro Českou televizi *Lvičata*. Několikrát (v *Kunčicích*³⁵, na *Tanvaldském Špičáku*³⁶, v *Liberci*³⁷) bylo předmětem pořadu akrobatické lyžování, jízda v boulich. Nespisovnou vrstvu jazyka zde bylo možné poslouchat při rozhovorech moderátorů se závodníky, rodiči a trenéry.

5.1.4 Czechski aktuality

Oficiální internetová stránka Svazu lyžařů České republiky má v části freestyleového lyžování aktuality z aktivit reprezentantů³⁸. V článkách

---

³⁴ *MS v akrobatickém lyžování a snowboardingu 2019 USA*. I. řada, 11. díl. TV, ČT sport, 9. února 2019. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12641926993-ms-v-akrobatickem-lyzovani-a-snowboardingu-2019-usa/219471291230112/>

³⁵ *Lvičata*. II. řada, 26. díl, Jízda v boulich. Aleš Valenta. TV, ČTD, 28. února 2015. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/215562231500008/>

³⁶ *Lvičata*. IIX. řada, 26. díl. Aleš Valenta. TV, ČTD, 6. března 2021. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/221553110040006/>

³⁷ *Lvičata*. IX. řada, 27. díl. Aleš Valenta. TV, ČTD, 19. března 2022. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/222553110040008/>

³⁸ *Zima plná zranění i pádů. Trenér boulařů Binek: Každým rokem doháníme elitu Zima plná zranění i pádů. Aktuality freestyle lyžování* [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.czechski.com/freestyle-lyzovani/aktuality/zima-plna-zraneni-i-padu-trener-bouлару-binek-kazdym-rokem-dohanime-elitu>. [cit. 2023-12-09].

soustředících se na jízdu v boulich lze najít nespisovnou řeč při rozhovorech s trenéry a závodníky.

5.1.5 Oficiální úseková literatura

Dalším zdrojem byla literatura pro pořádání závodů³⁹, návod pro rozhodčí⁴⁰ a startovní a výsledkové listiny. Tato literatura sloužila nejvíce jako podklad k tvorbě dotazníku a jako nápověda pro vyřazení oficiálních termínů při tvorbě dotazníku.

---

³⁹ *Soutěžní řád* [online]. In: Svaz lyžařů České republiky. 2023, s. 1-10. Dostupné z: https://www.czech-ski.com/userfiles/dokumenty/43/soutezni-rad_22_23-1.pdf. [cit. 2023-12-09]

⁴⁰ *FIS Freestyle Skiing Judging Handbook* [online]. In: Federation internationale de ski et de snowboard. 2018, s. 1-42. Dostupné z: https://assets.fis-ski.com/image/upload/v1540187845/fis-prod/Freestyle_Skiing_Judging_Handbook.pdf. [cit. 2023-12-09].

5.2. Struktura slovníkového hesla

Ve slovníku jsou hesla řazena abecedně pod sebou. V levé části jsou vypsaný jednotlivé lexémy ve svém reprezentativním tvaru a u výrazů s cizím původem je uvedena výslovnost fonetickou transkripcí. U výrazů, které se ve spontánních rozhovorech objevují výhradně v množném čísle, je v levé části jako reprezentativní tvar uvedeno množné číslo. V pravé části je takový výraz komentován zkratkou „pár.“. V pravé části je nejprve zařazení mezi slovní druhy a slovníkový výklad. U iniciálových zkratk a víceslovných názvů není slovní druh uveden. V pravé části je obsažen příznak expresivity, pokud ho výraz má. Dále jsou v hesle uvedena synonyma, antonyma, deminutiva, nebo hanlivé výrazy, když heslu přísluší. Pokud lexém pochází z cizího jazyka, je to popsáno pod výkladem. V případě, že spolu hesla souvisejí, je přiložen odkaz k souvisejícímu heslu. V posledním řádku je příklad užití výrazu.

5.2.1 Příklad struktury hesla

Heslo [výslovnost]	Slovní druh / struktura pojmenování
	Slovníkový výklad lexému
	Případný původ slova / párový výskyt
	Případná synonyma, antonyma, expresivní příznak
	Příklad užití výrazu

6. Slovník

A

Akrobat

Subs.

Označení jedince provozujícího akrobatické lyžování

Př. Akrobati mají zítra závody na červený.

Áčko

Subs.

Toporné salto

syn. lejko

Př. Až budeš dělat dobře backo, tak můžeš jít áčko.

B

Backo [beko]

Subs.

Salto vzad

angl.

záp. též beko

Př. U toho backa si dej pozor na výletovou fázi, ať je pořádný.

Boulař

Subs.

Označení osoby, která se věnuje jízdě v boulích

Př. Trať tam na kraji sjezdovky mají postavenou boulaři.

Boulovky

Subs.

Lyže určené primárně k jízdě v boulích pár.

Př. Zapomněl jsem si na kopec vzít boulovky.

Brzdná boule

Sousl.

Boule, která vzniká zejména po dopadu při nesprávné regulaci závodnickovy rychlosti např. při tzv. driftu

Př. Po prvním můstku zase vzniká brzdná boule.

C

Carve [kárčv]

Subs.

Styl sjezdového lyžování.

angl.

Př. Radši než carvem jezdím smýkaně.

Cork [kork]	Subs. Skok do boční rotace 720°, 1080°, nebo 1440° mimo vertikální osu, v jehož průběhu hlava zůstává nad úrovní trupu. angl. <i>Př. Proní Cork skočil ve třinácti.</i>
Černá	Subs. Sjezdovka vysoké obtížnosti <i>Př. Půjdeme na černou, ta je nejprudší.</i>
Červená	Subs. Sjezdovka střední obtížnosti. <i>Př. Pojedeme na červenou a batohy si necháme u skoku.</i>
Číslo	Subs. Identifikační dres se startovním číslem závodníka. <i>Př. Bez čísla děti nemůžou do tratě.</i>
ČP	Inzkr. Český pohár <i>Př. Celý rok objíždíme závody ČP.</i>
Čtrnáctka	Off-axis 1440° <i>Př. Čtrnáctku skáču nerad.</i>
Čtverák	Num. Skok se čtyřmi jednoduchými prvky <i>Př. Vyskoč vysoko a jestli se ti tam vleze, tak zkus čtveráka.</i>
D	
Desítka	Num. Off-axis 1080° <i>Př. Když neotočím čtrnáctku, tak by z toho mohla být aspoň desítka.</i>
Double [dabl]	Num. 1. Skok se dvěma akrobatickými manévry 2. můstek pro provádění dvojitých salt angl. Syn. dvoják 1. <i>Př. Škoda, že je zakázaný skákat v závodě double backo.</i> 2. <i>Př. Ve Štítech jsem si zkoušel skákat na doublu.</i>

Drtit	Verb. Agresivní jízda <i>Př. Jed' víc na styl, nemusíš ty boule tolik drtit.</i>
Dual	Num. Typ závodu, ve kterém současně startují dva závodníci a pro vítězství je primární čas, hodnocení skoků a stylu jízdy je sekundární. angl. ant. singl <i>Př. Na evropách mě nejvíc bavily duály.</i>
Dvoják	Num. Dvojitý skok jednoduché úrovně. syn. double <i>Př. Jednoduchý skok mi jde, tak už si můžu skočit i dvojáka.</i>
E	
Elány	Subs. Lyže značky Elán pár. <i>Př. Radši bych si koupil Elány.</i>
EP	Inzkr. Evropský pohár syn. evropa <i>Př. Kalendář EP je na stránkách FISu.</i>
Esceemko	Zkr. Reprezentační tým, který se věnuje závodům vyšší kategorie. Tj. Evropským pohárům, případně světovým <i>Př. Esceemka jsou zase na Kaprunu.</i>
Eurotrampka	Subs. Trampolína značky Eurotramp <i>Př. U Patrmana jsou jenom eurotrampky.</i>
Evropa	Subs. Soutěž Evropského poháru pro závodníky s mezinárodním závodním kódem syn. EP <i>Př. Těším se na evropu ve Švýcarsku.</i>

F

FIS

Inzkr.
Mezinárodní lyžařská federace
fr.
Př. Na stránkách FISu najdeš svůj závodní profil.

Front

Subs.
Salto vpřed
angl.
Př. Zase u toho fronta neměl pořádný výlet.

Freeridy [frýrajdy]

Subs.
Lyže určené na lyžování mimo sjezdovky.
angl.
pár.
Př. Letos si zasloužím freeridy.

Freestylovky [frýstajlovky]

Subs.
angl.
pár.
Lyže určené na lyžování ve snowparku.
Př. Freestylovky mají neustále tupý hrany.

Full [ful]

Subs.
Skok do vzpřímeného salta vzad. Tělo se otáčí o 360° v horizontální ose a o 360° na vertikální ose
angl.
Př. Nejdřív dorovnej to lejko a pak se můžeš učit fulla.

G

Grab [greb]

Subs.
Chycení lyže rukou ve skoku.
angl.
Př. Když ti jde backo tak dobře, tak ho pojd' s grabem.

Gymnastika

Subs.
Rutinní cviky s gymnastickými prvky pro přípravu v tělocvičně
Př. Dneska si po rozcvičce dáme gymnastiku a pokračovat budeme skoky na trampolíně.

H

Házet patky

Sous.
Smýkání lyžemi
depr.
Př. Neházej patkama a pořádně zahraň.

Helina

Subs.
Skok do otočení se kolem vertikální osy o 360°
syn. tři sta šede, třišestka, třistašedesátka, otočka
Př. Aby byla helina perfektní, tak se v ní úplně zpevní.

Hintr

Subs.
Lyžařské středisko Hintertux
nj.
syn. Tux
Př. Na Hintr to máme ze Šumperku dál než na Kaprun.

Hlubočák

Sous.
Velké množství čerstvého sněhu
aug.
Př. Kotouly se na lyžích dělají nejlíp do hlubočáku.

Hranit

Verb.
Při oblouku postavit lyže na jejich hrany
Př. U toho kárvu pořádně zahraň.

Hrábnout (si)

Verb.
Dotek ruky sněhu při vyvažování
depr.
Př. Ted' si hrábla, za to jí strlmou dost bodů.

I

Individuál

Subs.
Individuální trénink
aug.
Př. Děti, kterým nestačí 2x týdně tělocvična, mají individuál.

J	
Jablonečák	Subs. Příslušník ski klubu v Jablonci <i>Př. Jablonečáci odjeli z kopce jako první.</i>
Jarní sračky	Sousl. Sníh rozměklý vlivem vysokých teplot, vznikající zejména na jaře vulg. <i>Př. Nejtěžší snůh jsou ty jarní sračky.</i>
Jít	Verb. Skočit <i>Př. Dneska půjdu jenom fully</i>
Judge [džadž]	Soubs. Rozhodčí angl. <i>Př. V Rakousku mi dal judge 1 míň bodů než judge 3.</i>
K	
Kabina	Subs. Uzavřená lanová dráha <i>Př. Radši pojedu nahoru kabinou, tam nebude zima.</i>
Kádvojky	Subs. Lyže značky K2 pár. <i>Př. Tuto sezónu nikdo nemá kádvojky.</i>
Kaprun	Subs. Pojmenování lyžařských podzimních soustředění ve středisku Kitzsteinhorn nj. <i>Př. Letos jsme měli 3 kapruny, takže jsou děti připravené.</i>
Kárvy	Subs. Lyže určené na curvový oblouk pár. <i>Př. Bez károů nejezdím na kopec.</i>
Kestly	Subs. pár Lyže značky Kästle <i>Př. Kestly jsou dobrý bouloovky.</i>

Kolena	<p>Subs. Látka odlišné barvy umístěná pod úroveň kolen na lyžařských kalhotách pár. syn. nákoleníky <i>Př. Líbí se mi víc jednobarevný kolena, než ty s českou vlajkou.</i></p>
Kopáč	<p>Subs. Osoba, která je zodpovědná za měkký dopad pod můstkem aug. <i>Př. Před závodem kopáči ještě načechrají dopad.</i></p>
Kopák	<p>Subs. Můstek s takovým zakřivením, že tzv. nakopává závodníka při odraze aug. <i>Př. David tentokrát postavil pořádný kopák.</i></p>
Koryto	<p>Subs. Samostatná závodní trať syn. lajn <i>Př. Které koryto si vybereš, pravé, nebo levé?</i></p>
Kotrmelec	<p>Subs. Salto dozadu s malým odrazem depr. <i>Př. Vůbec ses neodrazil, byl to kotrmelec.</i></p>
Kotva	<p>Subs. Lyžařský vlek připomínající tvar kotvy <i>Př. Na žlutou se dostanete kotvou.</i></p>
Kubíček	<p>Subs. Big air můstek v Akrobat parku ve Štítech <i>Př. Na kubíčkoví nejradši skáču dabl helinu.</i></p>
Kvalda	<p>Subs. Kvalifikační závod <i>Př. Kvalda nedopadla moc dobře, snad se dostanu do finále.</i></p>

L

Lejko

Subs.

ang.

Salto vzad, tělo je vzpřímené

Př. Pěkně ti jde salto schylmo, tak si zkus lejko.

Ledovec

Subs.

Obecné pojmenování podzimních soustředění

Př. Naplánovaný letos máme 4 ledovce.

Ledovka

Subs.

Tvrdý sníh s ledovými plotnami

Př. Dneska je to totální ledovka.

Liberečák

Subs.

Příslušník ski klubu v Liberci

Př. Liberečáci nabrali nové děti.

Line [lajn]

Subs.

Jednotlivá koryta v závodní trati

ang.

syn. koryto

Př. Ondra si vybral pravou line

Lustiny [lustyny]

Subs.

Lyže značky Lusti

pár.

Př. V porovnání s kestlema lustiny nejsou vykrojený.

Lyžáky

Subs.

Lyžařská bota

pár.

syn. přezkáče, přeskáče

Př. Lyžáky na sjezdovky nesedí do vázky na skialpy

M

Malinkáč

Subs.

Označení lyžařské skupiny dětí do 12 let

syn. mlad'och, dem.

*Př. Nejříve odjedeme závody malinkáčů a pak se
vrhneme na velikáče.*

Manšestr

Subs.

Čerstvě urolbovaný sníh

Př. Na manšetr se musí hned zrána.

MČR	Inzkr. Mistrovství české republiky syn. republika <i>Př. Za MČR dostanou vítězové dvojnásobný počet bodů.</i>
Mlad'och	Subs. Označení lyžařské skupiny dětí do 12 let syn. malinkáč, dem. <i>Př. Mlad'oshi přijedou až na dětský závod.</i>
Modrá	Subs. Sjezdovka jednoduché obtížnosti <i>Př. Nejmenší děti se učí lyžovat na modré.</i>
Moguly	Subs. 1. Označení disciplíny jízdy v boulich 2. Kulovité vypukliny tvořená ze sněhu angl., pomn. 1. <i>Př. Na sjezdovce se vytvořily pěkné moguly.</i> 2. <i>Př. Moguly jsou pěkný sport.</i>
MSJ	Inzkr. Mistrovství světa juniorů <i>Př. Není snadné se dobře umístit na MSJ.</i>
N	
Naházet dopad	Sousl. Přidávat na nakopaný dopad další sníh z okolí můstku <i>Př. Ještě naházíme můstek a děti můžou skákat.</i>
Nahulit	Verb. Jet rychle <i>Př. Když ten střed pořádně nahulíš, tak budeš mít víc bodů za čas.</i>
Nákoleníky	Subs. Látka odlišné barvy umístěná pod úroveň kolen na lyžařských kalhotách pár. syn. kolena <i>Př. Líbí se mi víc jednobarevný nákoleníky, než ty s českou vlajkou</i>

Nakopaný dopad	Sousl. Dopad připravený na trénink, nebo na závod <i>Př. Bez nakopaného dopadu neskáču.</i>
Nakopat	Verb. Za pomoci lopat rozmělnit dopadový prostor <i>Př. Beru lopatu a jdu nakopat můstek.</i>
Nakopnout	Verb. Lyžař nezvládne vypružit nerovnost na sjezdovce, zejm. bouli <i>Př. Nenechávej se těma boulema tak nakopávat.</i>
Nákrčník	Subs. Látka kolem krku chránící před chladem <i>Př. Včera mi na lyžích byla zima, dnes si musím vzít nákrčník.</i>
Nakypřený dopad	Sousl. Nakopaný dopad přidáný o čerstvě nasněžený sníh, nebo doházený sypkým sněhem <i>Př. dneska dopad krásně nakypřili.</i>
Napálit	Verb. Agresivně se rozjet a pokračovat v rychlé jízdě <i>Př. Po prvním skoku to dobře napálil.</i>
Napojení	Subs. Proces ztlumení po skoku a navrácení se do boulové tratě <i>Př. Největší problém dělá obvykle napojení.</i>
Nasadit	Verb. Napsat na bodovací kartičku závodníkovi výchozí body <i>Př. Rozhodčí mě nasadili na 16 bodů.</i>
Nasazení	Subs. Výchozí body od rozhodčích <i>Př. Nasazení, který jsem dostal je nespravedlivý.</i>
O	
Obřačky	Subs. Lyže určené na obří slalom pár. <i>Př. S obřačkama se dá jezdit jen na manšestru.</i>

Obřák	Subs. Obří slalom <i>Př. Obřák je na mě moc rychlej.</i>
Osekat	Verb. Snížit celkové hodnocení o záporné body syn. strhnout <i>Př. Na stylu ho pořádně osekali.</i>
Ostravák	Subs. Příslušník ski klubu v Ostravě <i>Př. Dlouho jsme nebyli na závodech u Ostraváků.</i>
Oteplováky	Subs. Lyžařské kalhoty pomn. <i>Př. Mám na sobě bundu, oteplováky a přilbu, tak už jen přeskáče a můžu si jít pro lyže.</i>
Otočka	Subs. syn. tři sta šede, třišestka, třistašedesátka, helina Skok do otočení se kolem vertikální osy o 360° <i>Př. Otočku bych chtěl umět skákat výš.</i>
P	
Páteřák	Subs. Chráníč páteře <i>Př. Bez páteřáku skákat nebudu.</i>
Permice	Subs. Permanentka na lyžařské vleky <i>Př. Nejdůležitější je nepřehodit si permici do jiné bundy.</i>
Plocháč	Subs. 1. Prvek ve skoku jednoduché úrovně 2. Můstek s nedostatečným zakřivením <i>1. př. Na vyzkoušení můstku se skáče plocháč. 2. př. Dneska jsme postavili docela plocháč.</i>
Plotna	Subs. Ledový úsek na sjezdovce <i>Př. Neumím lyžovat po plotnách.</i>
Pluh	Subs. Lyžařský postoj, lyže jsou ve tvaru písmene A <i>Př. Potřebuju se odnaučit najíždět na můstek v pluhu.</i>

Plůtek	Subs. Plot kolem závodní trati Dem. <i>Př. Plůtky se po závodech balí nejlíp.</i>
Podvlíkačky	Subs. Spodní lyžařské oblečení pomn., dem. <i>Př. Bez podvlíkaček je člověku na svahu zima.</i>
Postaršit	Verb. Připustit závodníka ke startu ve starší závodní kategorii <i>Př. Áděla by se ve své kategorii nudila, tak jí pustaršili.</i>
Prašán	Subs. Čerstvý sníh aug. <i>Př. Nejhezčí fotky jsou ty z prašanu.</i>
Prohlídka trati	Sousl. Součást závodního programu, zpravidla 10 minut před oficiálním tréninkem, aby se závodník seznámil s tratí <i>Př. Na prohlídku trati přišel včas.</i>
Propnout	Verb. Vzpřímit se, aby se část těla narovнала <i>Př. Jestli chceš na helině více bodů, tak propni kolena.</i>
Prošlápnout	Verb. 1. Nenechat se odrazit, ztlumit zejména můstek 2. Zničit lyži <i>1. Př. Když ten můstek budeš takhle prošlapovat, tak nikdy pořádně neovyletíš. 2. Př. Po pádu jsem měl lyži prošlápnutou.</i>
Předjezdec	Sousl. První až druhý závodník před oficiálním závodem, aby rozhodčí mohli nasadit výchozí body na trati <i>Př. Předjezdce bude dělat Albert.</i>

Přeskáče	Subs. Lyžařské boty pár. syn. lyžáky, přezkáče <i>Př. Přeskáče na sjezdovky nesedí do vázka na skialpy.</i>
Přezkáče	Subs. Lyžařské boty syn. lyžáky, přeskáče <i>Př. Budu si kupovat nové přezkáče.</i>
R	
Repre	Subs. Označení reprezentačního lyžařského týmu <i>Př. Není sice v repre, ale závody si s nimi zkouší.</i>
Republika	Subs. Mistrovství republiky syn. republika <i>Př. Na republice to musím zandat, potřebuju ještě body na 2. místo.</i>
Rovina	Subs. Mírný sklon kopce <i>Př. Ten kopec v Obertauernu byl úplná rovina.</i>
Rovný skok	Sousl. Zpevněný skok bez prvku syn. výlet <i>Př. Než se skáče něco pořádnýho, tak každý musí zoládnout Rovný skok.</i>
Ruce	Subs. Pokyn k předpažení při jízdě v boulich pár. <i>Př. Ruce!</i>
S	
SCM	Inzkr. Sportovní centrum mládeže <i>Př. Příští rok bude přiřazen do SCM.</i>
Sedačka	Subs. Sedačková lanová dráha <i>Př. Pojedeme k té sedačce.</i>

Sedlo	Subs. Červenohoské sedlo <i>Př. Na Sedlo vede klikatá cesta.</i>
Sedmička	Subs. Off-axis 720° <i>Př. Z bočních salt umím nejlíp sedmičku.</i>
Servisák	Subs. Osoba, která se stará o servis lyží aug. <i>Př. Příště ti musí servisák přprait těžší váhu.</i>
Sezonka	Subs. Sezónní permanentka dem. <i>Př. Mám sezónku, nejdu ke kase.</i>
Shaping [šejping]	Subs. Jemné tvarování můstků angl. <i>Př. Ještě vyshapovat můstek a jdeme na to.</i>
Singl	Num. 1. Závod jednotlivců 2. Můstek pro provádění jednoduchých salt z angl. 1.ant.dual 1. <i>Př. V sobotu se jedou singly a v neděli duály.</i> 2. <i>Př. Na singlu se nechodí výlety, příjemnější je salto.</i>
Sjezdák	Subs. Lyžařský sjezdový postoj <i>Př. Jel jsem celou sjezdovku ve sjezdáku a bolí mě nohy.</i>
Sjezdař	Subs. Závodní lyžař alpských disciplín <i>Př. Sjezdaři už si trať uklidili.</i>
Slajdovat	Verb. Smýkat lyžemi depr. <i>Př. Neslajduj, jezdi přes špičky!</i>

Slalomky	Subs. Lyže určené na slalomový oblouk pár. <i>Př. Slalomky na mě mají moc malý rádius.</i>
SLČR	Inzkr. Svaz lyžařů České republiky <i>Př. Stránky SLČR jsou czech-ski.cz.</i>
Soustřed'ko	Subs. Soustředění <i>Př. Nejzávažnější soustředění jsou u Patrmána.</i>
Spin	Subs. Skok do rotace 720°, 1080°, nebo 1440° vzad mimo vertikální osu, v jehož průběhu hlava zůstává pod úrovní trupu angl. <i>Př. Nemůžeme mu dát plný počet bodů, když dopadl jakoby na jednu nohu.</i>
Sporteny	Subs. Lyže značky Sporten pár. <i>Př. Bouloovky sporteny jsou stejný jako Kestly, akorát jsou levnější.</i>
Srážka	Subs. Záporný bod udělované rozhodčími Většinou v množném čísle <i>Př. Nasadili mě dobře, ale měl jsem toho hodně na strážkách.</i>
Stáhnout trať	Sousl. Uvést trať do pořádku, připravit trať na další lyžování <i>Př. Na konci tréninku se vždycky stahuje trať.</i>
Startér	Subs. Osoba, která pouští závodníky do tratě <i>Př. Jestli nevíš, kdy jedeš, tak se podívej u startéra.</i>
Startovka	Subs. Startovní listina <i>Př. Na startovce jsem byl napsaný ve dvou kategoriích.</i>

Strhnout	Verb. Snížit celkové hodnocení o záporné body syn. osekát <i>Př. Kolik ti strhnu bodů?</i>
Stromeček	Subs. Způsob stoupání na lyžích po spádnici <i>Př. Do kopce se dobře šlape stromečkem.</i>
Sucháč	Subs. Trénink bez lyžařského vybavení aug. <i>Př. Po lyžování dáme na ubytku ještě sucháč.</i>
Svěťák	Subs. Světový pohár aug. <i>Př. Ti nejlepší jezdí na svěťák.</i>
Špičák	Subs. Tanvaldský Špičák <i>Př. Druhé závody ČP budou na Špičáku.</i>
Štíty	Subs. Soustředění v Akrobat parku ve Štítech pomn. <i>Př. Poslední týden o prázdninách mám štíty.</i>
Šumperák	Subs. Příslušník ski klubu v Šumperku <i>Př. Šumperáci měli letos nejlepší výsledky.</i>
Šus	Subs. Přímá jízda ze svahu po spádnici bez brždění <i>Př. Jede šusem.</i>
T	
Teamleader	Subs. Schůze vedoucích týmů během závodů angl. <i>Př. Naše trenérka se bez teamleadru neobejde.</i>
Tejpovat	Verb. Nalepit na zraněné místo kineziologickou pásku <i>Př. Bez tejpů se nevyhrává.</i>

Trampolíny	Subs. Označení soustředění na gymnastických trampolínách pomn. <i>Př. Který týden máme o prázdninách trampolíny?</i>
Trampoška	Subs. Trampolína <i>Př. Uklidíte trampošku, ať se můžeme jít portahovat.</i>
Tripl	Subs. 1. Mústek na trojitá salta 2. Tři manévry ve skoku angl. syn. troják 1. <i>Př. Na tripla nikdy nevylezu, tam už je na mě moc dlouhej nájezd.</i> 2. <i>Př. Duffiho má smysl skákat, když ho dáš aspoň tripl a víc.</i>
Tři sta šede	Sousl. Skok do otočení se kolem vertikální osy o 360° syn. třistašedesátka, třišestka, helina, otočka <i>Př. Tři sta šede jde skočit z každý muldy.</i>
Třistašedesátka	Subs. Skok do otočení se kolem vertikální osy o 360°, ruce jsou ve vzpažení, nebo upažení syn. tři sta šede, třišestka, helina, otočka <i>Př. Třistašedesátka je těžší skok než salto.</i>
Třišestka	Subs. Skok do otočení se kolem vertikální osy o 360°, ruce jsou ve vzpažení, nebo upažení syn. tři sta šede, třistašedesátka, helina, otočka <i>Př. Na druhým mústku se třišestka skáče líp.</i>
Troják	Num. 1. Tři manévry ve skoku 2. Mústek na trojitá salta syn. tripl, aug. 1. <i>př. Když nechci skákat helinu, tak jdu trojáka.</i> 2. <i>př. Na trojáka nikdy nevylezu, tam už je na mě moc dlouhej nájezd.</i>
Truck [trek]	Subs. Chycení lyží při schylce angl. <i>Př. Příště jdu salto s truckem.</i>

Tux	Subs. Lyžařské středisko Hintertux nj. syn. Hintr <i>Př. Na Tuxu jsme měli pěkné ubytko.</i>
Tvrký kolena	Sousl. Nedostatečné tlumení boulí nohama <i>Př. Eva má ještě tvrdý kolena, příští rok jí to snad půjde líp.</i>
Tyčky	Subs. Lyžařské hole pár., ost., dem. <i>Př. Nezapomeň v oblouku píchat tyčkama.</i>
Týdýčko	Subs. Technický delegát Ang. <i>Př. Jednu z nejzodpovědnějších prací má týdýčko.</i>
U	
Ubytko	Subs. Ubytování <i>Př. Ubytko už máme zaplacený.</i>
Účko	Subs. Nejnižší část na můstku <i>Př. V účku se tolik nekrč.</i>
V	
Vajíčko	Subs. 1. lyžařský sjezdářský snížený postoj 2. typ uzavřené lanovky <i>1. Př. Ten ve vajíčku mě projel těsně kolem mě.</i> <i>2. Př. Od vajíčka pojedeme k sedačce.</i>
Vázko	Subs. Vázání na lyžích Pomn. aug. <i>Př. Nebojím se dát si na závod váhu na vázku o 10 kilo víc, aby mi po skoku nevypllo.</i>

Věž	Subs. Lešení pro rozhodčí <i>Př. Rozhodčím je na věži často zima.</i>
Videokoučing	Subs. Část tréninku, korekce po zhlédnutí videa svěřence angl. <i>Př. Dneska to dáme bez videokoučingu.</i>
Vyjetý oblouk	Sousl. Uzavřený oblouk bez smýkání lyží <i>Př. Ten oblouk chci vidět pořádně vyjetý.</i>
Vykrojit	Verb. Uzavřít oblouk bez smýkání lyží <i>Př. Příští oblouk víc vykroj.</i>
Výlet	Subs. Zpevněný skok bez prvku syn. rovný skok <i>Př. Základem plocháčů je výlet.</i>
Vypnout se	Verb. Zpevnit se <i>Př. U lejka se člověk musí pořádně vypnout.</i>
Výsledkovka	Subs. Výsledková listina <i>Př. Hned jak to spočítají, tak vyvěsí výsledkovku.</i>
Z	
Záklon	Subs. Nadměrné zatížení zadní části lyží <i>Př. Ze záklonu pěknou trojku neskočíš.</i>
Zatejpovat	Subs. Ošetřit zraněné místo kineziologickou páskou <i>Př. Musím si zatejpovat volný kotník.</i>

6.1. Použité zkratky

adj.	-	adjektivum
angl.	-	přejato z angličtiny
ant.	-	antonymum
aug	-	augmentiva
dem.	-	deminutiva
depr.	-	depreciativa
fr.	-	přejato z francouzštiny
inzkr.	-	iniciálová zkratka
nj.	-	přejato z němčiny
num.	-	numeralie
ost.	-	ostravský dialekt
pár.	-	nejčastěji se vyskytují v páru
pomn.	-	pomnožné
př.	-	příklad
sousl.	-	sousloví
subs.	-	substantivum
syn.	-	synonymum
tj.	-	to jest
verb.	-	verbum
zkr.	-	zkratkové slovo
záp.	-	zápis

7. Analýza lyžařského slangu

Do této práce jsem se rozhodla zařadit 162 výrazů, které jsou známy v komunitě akrobatických lyžařů věnujících se jízdě v boulich. Kromě obecně lyžařských výrazů jsou zde i specifická slova, kterým rozumí pouze tzv. boulaři. Tato slova se mohou obměňovat podle jazykové příslušnosti k určitému území. V následující analýze budu hesla posuzovat podle jejich sémantiky, slovního druhu, slovtvorby, míry adaptace výrazů přejatých z cizího jazyka, expresivity a množství synonym.

7.1. Sémantika hesel

Dotazovaní lyžaři se shodli na významech hesel použitých ve slovníku, případně se podle komentářů od respondentů význam pozměnil. Vybrané výrazy zná více než 80 % dotazovaných a více než 60 % je aktivně používá jak ve své lyžařské kariéře, tak při všedních lyžařských aktivitách. Podle významů výrazů lze hesla rozdělit do tří skupin, trénink, závody a běžný život lyžaře.

1. Trénink

Tato kategorie zahrnuje výrazy, které jsou specifické pro výchovu sportovce. Proto jsou zde výrazy, které znají akrobatičtí lyžaři a jejich úzké okolí.

- a) Typ tréninku: individuál, soustřed'ko, videokoučing, gymnastika.
- b) Technika jízdy: shaping, pluh, hranit, záklon atd.
- c) Názvy a technika skoků: full, helina, lejko, prošlápnout, kotrmelec atd.
- d) Názvy skupin: esceemko, Jablonečák, repre, malinkáč atd.
- e) Náčiní a zařízení: kubíček, nákoleníky, boulovky, eurotrampka atd.

2. Závody

Do této kategorie patří výrazy používané primárně při závodění a nevznikly pouze za účelem provozování jízdy v boulich.

- a) Názvy pozic: kopáč, servisák, startér, judge, předjezdec.
- b) Trať: moguly, koryto, nakopat, stáhnout trať, účko, brzdná boule atd.

c) Režie závodů: nasadit, osekát, postaršit, srážky atd.

d) Hodnota závodů: ČP, FIS, evropa, dual atd.

3. Běžný život lyžaře

Výrazy, které mohou znát kteříkoliv lyžař bez ohledu na specializaci a jsou nedílnou součástí každodenní lyžařské zkušenosti akrobatického lyžaře, který se věnuje jízdě v boulích. Je možné, že se mezi jednotlivými lyžařskými sporty výrazy liší.

a) Vybavení lyžaře: vázko, podvlíkačky, nákrčník, páteřák atd.

b) Vybavení lyžařského střediska: modrá, kabina, sedačka, rovina atd.

c) Názvy lyží: kádvojky, elány, sporteny atd.

d) Kvalita sněhu: maňestr, plotna, prašan atd.

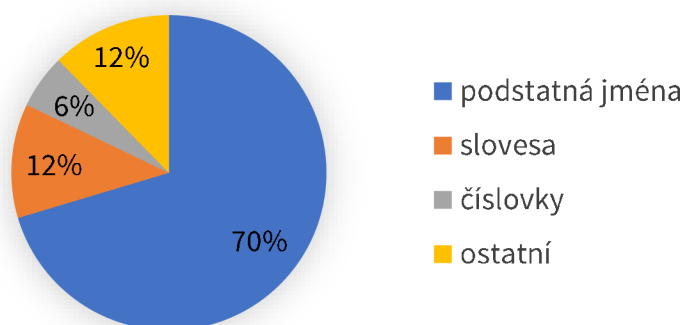
7.2. Slovnědruhovému hledisko hesel

Součástí každého hesla je přiřazení výrazu ke slovnímu druhu. Jsou případy, kdy přiřazení nebylo možné provést, protože se jednalo o víceslovná pojmenování, nebo iniciálovou zkratku. U takových výrazů je v hesle uvedeno, jestli se jedná o zkratku, zkratkové slovo, nebo sousloví.

Ve slovníku je 162 hesel a z toho 112 podstatných jmen, 19 sloves, 9 číslovek, 7 iniciálových zkratk a 13 víceslovných pojmenování.

Ze slovnědruhovému poměru vyplývá, že jsou ve zkoumaném lyžařském slangu nejvíce zapotřebí pojmenovávat skutečnosti jako substantiva. Na druhém místě mezi slovními druhy jsou verba a následují numeralia. Kromě toho jsou ve slovníku také iniciálové zkratky a víceslovná pojmenování, u kterých jsme slovní druh neurčovali.

Slovnědruhový poměr

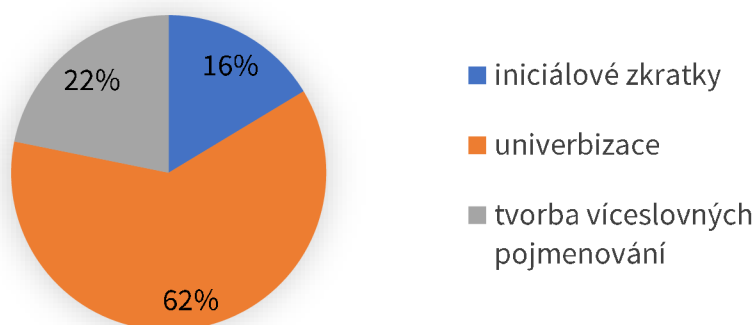
Obrázek 3: Graf slovnědruhového poměru

7.3. Struktura pojmenování

Kromě jednoslovných lexémů jsou v práci zpracovány také lexémy víceslovné. V práci poměřujeme i výrazy víceslovných pojmenování a jednoslovné výrazy z původně víceslovných pojmenování. Z materiálu vyplývá, že zkoumaný lyžařský slang utváří univerbizáty, iniciálové zkratky, zkratková slova z iniciálových zkratk a některé výrazy si ponechávají víceslovnou podobu.

Z celkových 162 hesel je 55 utvořeno z více slov, 9 z nich jsou iniciálové zkratky (MSJ, ČP aj.), nebo zkratková slova z iniciálové zkratky (TýDýčko, EsCeeMko, aj.), 34 prošlo procesem univerbizace (individuál, dvoják, prašan aj.) a 12 z nich jsou sousloví (brzdná boule, házet patky, prohlídka trati, aj.).

Víceslovná pojmenování vs. inciálové a univerbizáty

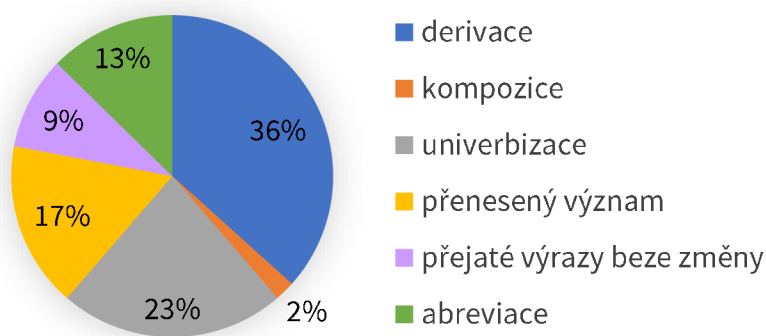
Obrázek 4: Graf struktury pojmenování

7.4.Slovotvorba

Podrobněji je tvoření slov v češtině popsáno v kapitole o slovotvorných postupech ve slangu (3.5. Slovotvorné postupy). Ukázalo se, že jsou v lyžařské mluvě využity téměř všechny popsané slovotvorné postupy. Nejvíce je zde zastoupeno odvozování, univerbizace a sémantické tvoření. Menší podíl má skládání a přejímání z cizích jazyků bez slovotvorné úpravy. Z 29 přejatých slov, u kterých mluvčí vnímá cizí původ, je 12 částečně adaptovaných pomocí slovotvorné adaptace a projevuje se u nich proces univerbizace (5), derivace (5) a abreviace (2). V tomto slangu se ukázalo, že přijetí z cizího jazyka se zde projevuje v menším měřítku, než bylo předpokládáno.

U jednoslovných pojmenování má největší slovotvorný poměr odvozování (56). Na druhém místě je tvorba výrazů pomocí univerbizace (34). Nejmenší výskyt je u kompozit (3). Do grafu slovotvorby níže jsou zahrnuty také přejaté výrazy, u kterých mluvčí vnímá cizí původ, ale jsou částečně adaptované, protože u nich proběhl jeden ze slovotvorných procesů. Přejaté výrazy uvedené v grafu jsou ty, které zkoumaný slang přijal bez slovotvorných úprav.

Slovotvorba u jednoslovných pojmenování

Obrázek 5: Graf slovotvorby

7.4.1 Odvozování

Již jsme zjistili, že ve zkoumaném lyžařském slangu je nejvíce slov odvozených (podvlíkačky, kopáč, startér, nákoleníky, nasadit atd.). To odpovídá předpokladu, že při práci nalezneme nejvíce derivátů.

Nejčastějším způsobem odvozování ve slovníku je sufixace s 20 odvozenými slovy a téměř stejnou hodnotou se projevila konverze s 19 slovy. Třetím nejčastějším derivačním způsobem je prefixace (13). Nalezli jsme také výrazy utvořené cirkumfixací (nákoleníky a nákrčník) a prefixální-konverzí (postaršit).

Sufixací ve sledovaném slangu vznikla slova jako *boulař* (od boule), *lejko* (od lej), *lyžáky* (od lyže), *páteřák* (od páteř) a další. K základovému tvaru slova se při sufixaci připojil slovotvorný sufix, změnil se tím odvozovací kmen, tím vzniklo slovo nové. Konverzí vznikla slova jako *lranit* (od hrana), *kopák* (od kopat), *nasazení* (od nasadit). Na rozdíl od sufixace zůstane při konverzi odvozovací kmen nezměněn, podstatou je změna tvarosloví. Konverzí probíhá změna slovního druhu z verba na substantivum, ze substantiva na verbum, ale také z adjektiva na substantivum. Prefixací vznikla slova *nakopnout* (kopnout), *osekat* (sekat), *předjezdec* (jezdec) a další. Před základový tvar se při prefixaci připojil slovotvorný prefix a vznikl nový výraz.

7.4.2 Skládání

V kapitole o slovtvorných postupech (3.5. Slovtvorné postupy) jsme sdělili, že se skládáním utváří slova méně než odvozováním. To se dá doložit také ve sledovaném lexiku, zaznamenali jsem pouze tři lexémy vzniklé kompozicí, a to typ lyží K2 jako *kádvojký* a akrobatický skok helikoptéru jako *třístašedesátku* a *tříšestku*. Je možné, že pro víceslovná pojmenování se zde více než skládání využívá proces univerbizace, tam je výrazně více zjištěných výrazů.

7.4.3 Zkracování

Zkracování je oblíbeným slovtvorným způsobem ve slangu, vznikají tak stručná a hravá pojmenování namísto těch původních jednoslovných, nebo víceslovných. Také zkoumaný slang toto může doložit. Klasifikovali jsme 20 výrazů vzniklých abreviací jak formou zkratkového slova, tak formou iniciálových zkratek.

Menší zastoupení mají zkratky iniciálové (MSJ – Mistrovství světa juniorů, ČP – Český pohár). Některé vznikly z původních víceslovných cizích slov kalkovým překladem a následným zkrácením české pojmenování (v cizině Europa Cup > u nás Evropský pohár > EP, v cizině World Junior Cup > u nás Mistrovství světa juniorů > MSJ). Tyto názvy jsou graficko-fónické, takže se při výslovnosti hláskují (MČR [em čé er]). Jejich rod se určuje podle slova, ze kterého byly vytvořeny.

Větší zastoupení mají zkratková slova. Ta jsou ve slovníku tvořena mechanickým krácením, zkratkovým tvořením, nebo z iniciálových zkratek. Jsou chápána jako samostatná slova a podle koncovek u nich můžeme určit rod. Zkratková slova vzniklá z iniciálových zkratek projevující se ve slovníku, mají dnes podobu zápisu jako fonická zkratka (esceemko, týdýčko), nebo si ponechaly zápis zkratek graficko-fonických ale mají výslovnost fonických zkratek (FIS – Podívám se na stránky FISu). Mechanickým krácením vznikla slova: *repre* (reprezentace), *tux* (hintertux). Další zkratková slova mají podobu: *helina* (helikoptéra), *kvalda* (kvalifikace) aj.

7.4.4 Univerbizace

Zjistili jsme, že v tomto slangu je univerbizace druhým nejpočetnějším slovotvorným postupem. Odpovídá to jak tvrzení (popsané v teoretické části v kapitole 3.3.5 Univerbizace) Jaroslava Hubáčka, tak Františka Čermáka, že mluvené slovo je v češtině, často tvořeno procesem transformace víceslovného názvu v jednoslovný.

Z více slov do jednoslovného pojmenování byly transformovány výrazy: *hlubočák* (hluboký sníh), *plocháč* (plochý skok), *sedmička* (sedm dvacet), *sjezdák* (sjezdový postoj), *startovka* (startovní listina) a jiné.

7.4.5 Sémantické tvoření

Přenášení slovního významu je čtvrtý slovotvorný způsob ze získaného materiálu. Dvacet pět slov vzniklo sémantickým tvořením, z toho 14 metaforizací (kabina - uzavřená lanová dráha, plotna - ledový úsek na sjezdovce, pluh - lyžařský postoj s lyžemi do písmene A, stromeček - způsob stoupání, kterým se do sněhu tiskne stromeček) a 11 metonymizací (číslo - identifikační dres se startovním číslem závodníka, kolena - látka umístěná u kolen, kubíček - můstek pojmenovaný podle reklamy na Auto Kubíček, ruce - pokyn k předpažení).

7.4.6 Víceslovná pojmenování

Ve slovníku lyžařských slangů jsme zaznamenali 12 sousloví (brzdná boule, stáhnou trať, házet patky atd.). Malý počet sousloví odpovídá běžné teorii, že se ve slangu sousloví většinou netvoří. Zvláštností mohou být 2 sousloví synonymická (nakopáný dopad a nakypřený dopad) a jedno sousloví tvořené ze tří slov (tři sta šede - skok do otočení se kolem vertikální osy).

7.4.7 Přejímání

Přejatým výrazům jsme věnovali následující kapitolu, protože ve slovníku lyžařských slangů narážíme na větší množství výrazů s cizím původem (29). Největší poměr mají slova přejatá z angličtiny (shaping, cork, full, grab, judge,

spin atd.), přejatá a zdomácněná jsou slova z němčiny (hintr, kaprun atd.) a objevuje se také jeden výraz ve formě zkratkového slova z francouzštiny (FIS – Fédération internationale de ski et de snowboard).

7.5. Přejímání slov

Zdroj slov, který využívá lyžařský slang se dá rozdělit na:

- a) slova domácí,
- b) slova cizí.

Mnoho slov projde procesem adaptace a z převzetí z cizího jazyka zdomácní. Přejímáním cizích slov do českého jazyka se obohacuje slovní zásoba. Adaptací se nové slovo přizpůsobuje systému přijímacího jazyka. Přizpůsobuje se forma nového slova, vyjasňuje se význam a funkčnost.

Nejprve se přizpůsobuje výslovnost, která spočívá v počestění přejímaného výrazu. Posouvá se přízvuk na první slabiku a mění se cizí hlásky za nejbližší domácí podle českého fonetického systému.

Dále probíhá adaptace grafická, kdy se přizpůsobí psaná podoba slov. Většinou je psaná podoba slova odvozená od počestěné výslovnosti. U některých přejímek se výslovnost odvíjí od psané podoby.

Při tvaroslovné adaptaci se nové slovo zařadí mezi slovní druhy. Kromě toho se substantiva přiřazují k mluvnickému rodu, číslu a případně deklinačnímu typu.

Slovotvorná adaptace se týká substantiv, adjektiv, verb a adverbíí. K jejich slovotvorným základům se připojují příslušné slovotvorné afixy.⁴¹

---

⁴¹ HRADILOVÁ, Darina. Proměny slova. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013., s.30-31 ISBN 978-80-244-3489-6.

U výrazů *lejko*, *slajdovat*, *videokoučing*, *týdýčko*, *singl* a *tripl* se nejprve počestila výslovnost a podle výslovnosti ji uživatelé jazyka zapisují. Příkladem je výraz *slajdovat* v messengerové konverzaci lyžařů.

Př.: „Ona to ma tak na hrane, nekdy slajduje ale nekdy zas ne no [otrávený emotikon]“⁴²

Zajímavé je přejetí původní iníciałové zkratky z angličtiny *TD* (technical delegate) s výslovností [tý dý], která se následně adaptovala přijetím afixů a v češtině se vyslovuje jako [týdýčko].

V lyžařském slangu jsou také výrazy, které si zachovaly původní zápis základního tvaru, k němuž se připojují české afixy (př. *freeridy*, *freestylovky*, *backo*, *moguly*, *tejpovat* aj.).

U několika výrazů ve zkoumaném lexiku můžeme pozorovat dvojí možný zápis: *backo* – *beko*, *videokoučing* – *videokoučink*, *truck* – *trek*.

Př. „A fakt mě s**e, že jsem v neděli v závodě jednou nohou netrefil můstek a neskočil si to beko“⁴³

Př. „Ano Š. backo a M. spina skáčou“⁴⁴

7.5.1 Dělení slov podle míry přizpůsobení

Podle Příruční mluvnice češtiny⁴⁵ lze rozlišovat přejaté lexémy podle míry přizpůsobení na:

- a) citátové jednotky,
- b) částečně přizpůsobené jednotky,
- c) zcela zdomácnělé jednotky.

---

⁴² Ukázka transkripce Messengerové konverzace 2.

⁴³ Ukázka transkripce Messengerové konverzace 1.

⁴⁴ Ukázka transkripce WhatsAppové konverzace 1.

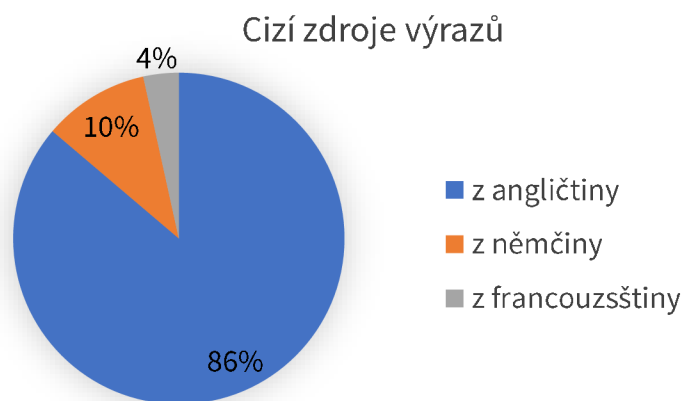
⁴⁵ KARLÍK, Petr et al. Příruční mluvnice češtiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012, s. 100. ISBN 978-80-7106-624-8.

Citátové lexémy si ponechávají zápis i výslovnost. Ve slovníku slangu má charakter citátového lexému téměř polovina výrazů přejatých z angličtiny.

Částečně přizpůsobených výrazů registrujeme ze shromážděných materiálů více. Jsou to slova kolísající mezi původním jazykem a češtinou, nemají ustálený zápis a uživatelé jazyka si uvědomují, odkud výraz pochází. Ve sledovaném slangu jsou částečně přizpůsobené výrazy představené v následující kapitole. Jsou primárně slova z angličtiny, ale také z ostatních jazyků.

U zcela zdomácnělých lexémů si uživatel jazyka neuvědomuje jejich původ, a pravopis mají podle pravidel českého jazyka.

Ve sledované slovní zásobě je 29 cizích výrazů. Z angličtiny je to 10 citátových jednotek a 15 částečně přizpůsobených jednotek. Z němčiny jsou zde 3 výrazy, ze kterých se stala zkratková slova, ale mluvčí u nich stále vnímají cizí původ. Pouze jeden výraz ve sledovaném lexiku pochází z francouzštiny a do českého jazyka byl přijat ve formě iniciálové zkratky. Procentuální zastoupení slov přejatých z jednotlivých jazyků je zobrazeno v grafu níže.

Obrázek 6: Graf cizích zdrojů

7.5.2 Slova přejatá z angličtiny

Ve sportovním slangu je časté přejímání výrazů z anglického jazyka. Sledované lyžařské sporty mají přejatými slovy z angličtiny hlavně pojmenovány skoky a hodnoty závodů. Zbytek anglicismů spadá do ostatních kategorií.

Anglicismy ve slangu akrobatických lyžařů lze rozdělit podle předchozích kategorií na a) citátové jednotky a b) částečně přizpůsobené jednotky.

V původní podobě se zachovalo, a řadíme je tedy mezi citátové jednotky, 5 výrazů pojmenovávajících skoky v disciplíně. Jsou to *full*, *grab*, *double*, *cork* a *spin*. Výrazy nemají český ekvivalent a skok by se musel při konverzaci popsat. Například místo „Ještě když tam vystřihne nádherný full jako ze slabikáře a dole tisícsumdesátku s dopadem...“⁴⁶, by se říkalo „Ještě když tam vystřihne nádherné rovné salto vzad s otočkou a dole off-axis tisíc osmdesát s dopadem...“

Z dalších kategorií hesel jsou citátovými jednotkami dalších 5 výrazů: *line* (jednotlivá koryta závodní trati), *judge* (rozhodčí), *shaping* (tvarování můstků), *teandleader* (schůze vedoucích týmů) a *dual* (paralelní závodní jízda). Kromě „judge“ jsou to výrazy, pro které v češtině neexistuje jednoslovné vyjádření a pro popis skutečnosti se používá přejatý anglický lexém.

Částečně se přizpůsobilo 15 výrazů. Jsou to slova, která časujeme a skloňujeme a jejich uživatelé si uvědomují jejich původ. Pět z nich jsou pojmenování akrobatických skoků: *backo*, *front*, *lejko*, *truck*, *tripl*. *Backo*, *front* a *tripl* mají v češtině dvouslovné ekvivalenty, zatímco *lejko* a *truck* by se musely popsat několika slovy (lejko – toporné salto vzad, truck – chycení lyží při schylce). Další dvě slova popisují vybavení lyžaře: *freeridy* a *freestylovky*. U těchto slov by se v případě jiného označení musel výraz popsat (lyže na freeride, lyže na freestyle). *Moguly* mají český jednoslovný ekvivalent (boule), výraz pochází z oficiálního anglického

---

⁴⁶ *Mistrovství světa ve freestyle lyžování a snowboardingu 2023 Gruzie*. I. řada, 7. díl, Boule muži a ženy. TV. ČT sport, 25. února 2023. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/15572922122-mistrovstvi-sveta-ve-freestyle-lyzovani-a-snowboardingu-2023-gruzie/223471391233009/>

názvu disciplíny, *carve* a *týdýčko* se v češtině může pojmenovat víceslovně, *tejpovat*, *zatejpovat*, *videokoučnig* a *singl* nemají český ekvivalent a musely by se popsat několika slovy.

Anglické výrazy se v lyžařském slangu většinou používají pro zjednodušení víceslovných českých označení, nebo pro ně v češtině ekvivalent neexistuje. Málo slov (př. *judge*, *moguly*, *grab*) má v češtině jednoslovný název stejného významu.

7.5.3 Slova přejatá z ostatních jazyků

Z němčiny se částečně přejaly výrazy z kategorie lyžařských středisek: *Hintr*, *Tux*, *Kaprun*. Tyto výrazy používají akrobatičtí lyžaři jako názvy lyžařských středisek v Rakousku (*Hintr* a *Tux* ze střediska *Hinteruxer Gletscher*, *Kaprun* podle nejbližší obce u lyžařského střediska *Kitzstainhorn*), ale také jako označení soustředění v daném lyžařském středisku:

př. „A. se Kaprunu zúčastnit nemuže, v kvetnu a cervnu ma kondici s SCM.“⁴⁷

Z francouzštiny se přejala iniciálová zkratka Mezinárodní lyžařské federace – *FIS* (z francouzského *Fédération internationale de ski et de snowboard*). Zkratka je přejatá v původní podobě a její česká varianta neexistuje. O skutečnosti totiž vždy mluvíme v kontextu mezinárodního měřítka.

7.6. Expresivita

Podle Jaroslava Zimy⁴⁸ je expresivita založena na emocích a v jazyce se projevuje ve zvukové rovině, v morfologii, syntaxi, grafické stránce, lexikologii i stylistice. Rozděluje expresivitu na inherentní (podle slovtvorné podoby), adherentní (podle kontextu) a kontextovou (podle kontextu ve stylistické rovině).

Pro rozeznání inherentní expresivity není nutné znát kontext, pozná se podle tvaru slova, nejčastěji podle slovtvorných sufixů. Pro substantiva maskulin jsou

---

⁴⁷ Ukázka transkripce WhatsAppové konverzace 2.

⁴⁸ ZIMA, Jaroslav. Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

typické přípony *-ák, -áč, -ec, -ek -n, -oun a jiné*. U maskulin odvozených od adjektiv se střídají hlásky *t – t', d – d', n – ň*. Substantiva feminin jsou typická příponami *-a, -anda, -inda, -ule a dalšími*. U neuter je známá pouze přípona *-isko*. Tato přípona je spjatá se změnou rodu. V jiných případech je expresivita neuter spjatá s jejich deminutivností. Slovům, které mají domácí původ, ale cizí příponu Jaroslav Zima říká slova hybridní. Jejich expresivita se často tvoří příponami *-ista, -átor, -ius aj.* U deminutiv Jaroslav Zima rozlišuje kvantitativní vztah, kvalitativní vztah a kvantitativněkvalitativní.

Adherentní expresivita se projevuje, když původně neutrální výraz nabývá expresivního významu skrz sémantickou změnu. K jejímu rozpoznání je třeba znát kontext ve kterém se výraz nachází. Adherentní expresivita má své pojmenovávací představitele v kategoriích biologie, jmen příslušníků národů a vlastních jmen, pojmenování z oblasti náboženství, z okruhu pohádek a jiné.

Ze stylistického pohledu se zkoumá kontextová expresivita. Projevuje se v ní těsná závislost užití expresiv na daném kontextu, mimo svůj kontext tato expresivnost mizí. Kontextovou expresivitu využívají autoři v literárních dílech, a proto její projevy nejsou stálé.

Ve slovníku lyžařských slangů je podle afixů nejvíce inherentních expresiv. Zaznamenali jsme také jeden výraz adherentní.

Mezi inherentními expresivy ve zkoumaném materiálu má nejvíce substantiv maskulin koncovku *-ák* (př. *čtverák, dvoják, hlubočák, servisák aj.*) a *-áč* (př. *kopáč, malinkáč, přezkáče aj.*). V malé míře jsme zjistili používání koncovek *-an* (*prašan*), *-och* (*mlad'och*), *-ér* (*startér*) a *-ař* (*sjezdař*). Substantiva feminina používají expresivní koncovky *-alda* (*kvalda*) a *-na* (*sporteny*).

Podle emocionálního vztahu k vyjádření se ve zkoumaném materiálu nachází deminutiva, agmentiva, depreciativa a vulgarismy.

Zaznamenali jsme několik deminutiv, jsou jimi zmenšeniny původně větších skutečností. Příkladem jsou: *tyčky* (lyžařské hole), *plůtek* (plot k oplocení závodní trati), *malinkáči* (mladší závodníci), také jako *mlad'oší*.

Z depreciativ vyjmenujeme *házet patky* a *slajdovat*, oba výrazy vyjadřují nežádoucí pohyb lyžemi, slova nejsou synonymní. *Hrábnout si* má význam nepovedeného dopadu a *kotrmelec* závodník udělá namísto salta vzad.

Vulgarismus jsme našli jeden, a to *jarní sračky*. Více bylo augmentiv: *hlubočák* (hluboký sníh mimo sjezdovku), *vázko* (vázání na lyžích), *troják* (tři manévry ve skoku, nebo můstek na trojitá slata), *svěťák* (Světový pohár), *servisák* (osoba pověřená servisem lyží) aj.

7.7.Synonymita

Během bádání jsme zjistili, že zkoumaný materiál má velké množství synonym. V teoretické části jsme mluvili o synonymitě ve smyslu používání slangových výrazů vzhledem k jejich spisovným víceslovným názvům. Výskyt synonymity se v tomto smyslu prokázal i ve zkoumaném materiálu. Komentovali jsme velké množství slangových výrazů jejichž protějškem je víceslovné spisovné pojmenování (př. *backo* - stalo vzad, *dvoják* - dvojitý skok, *individuál* - individuální trénink aj.).

Významný počet synonym byl ale nalezen také mezi slangovými výrazy. Objevují se další tvary českého slova ve variantě přejatého slova z angličtiny: *áčko* - *lejko*, *koryto* - *line*, *dvoják* - *double*, *troják* - *tripl*. V tomto případě jde o setkávání češtiny s dalším jazykem.

V dalších případech čeština nabízí pojmenovávat skutečnosti různými slovy a volba záleží na preferencích uživatele. Česká synonyma pozorujeme u: *kolena* - *nákoleníky*, *mlad'och* - *malinkáč*, *MČR* - *republika*, *osekat* - *strlnout*, *přeskáče* - *přezkáče*.

Z německého jazyka „boulaři“ převzali synonyma *Tux* a *Hintr*, oba odkazují na lyžařské středisko v Rakousku.

Zvláštním úkazem je synonymita akrobatického skoku „helikoptéra“, která se vyjadřuje pěti výrazy: *helina* – *otočka* – *třistašedesátka* – *tři sta šede* – *třišestka*.

Závěr

Cílem této práce bylo vytvoření slovníku slangu lyžařských sportů. Zkoumaný rozsah slangu byl zkonkrétněn na úhel pohledu akrobatických lyžařů věnujících se jízdě v boulích. Slovník byl sestaven z výrazů používaných se při tréninku, na závodech a při běžném pohybu lyžaře na sjezdovkách. Nejvíce materiálu bylo získáno prostřednictvím dotazníkového šetření zaslaného mezi tzv. boulaře věnující se tomuto sportu v Čechách.

Zhotovený slovník obsahuje 162 hesel, z toho některá hesla jsou jednoslovná a jiná víceslovná. Nejvíce slov se užívá v oblasti tréninku v kategorii skoků. Z jednoslovných pojmenování mají největší převahu substantiva, slovník jich obsahuje 70 %. Většinou to jsou názvy akrobatických skoků (18) a vybavení lyžaře (13).

Z celkových 162 lexémů je ve slovníku 29 pojmenování utvořených z více slov, ať jsou to univerbizáty, zkratková slova, nebo sousloví. Ukazuje se, že převažuje obliba jednoslovného výrazu a při výskytu sousloví vzniká tendence k univerbizaci, nebo k vytvoření iniciálové zkratky. Zbýlých 136 lexémů je nejčastěji tvořeno derivací, a to sufixací.

Zajímavý je výskyt výrazů z cizích jazyků. Ukázalo se, že 29 lexémů má původ v cizím jazyce (angličtině, němčině, nebo francouzštině) s výraznou převahou anglicismů různé míry adaptace. Nejvíce přejatých anglických výrazů se v Čechách používá pro názvy skoků (10). Zápis přejatých výrazů není zcela ustálený. Projevily se výrazy z angličtiny, u kterých je možný dvojí zápis (beko/backo), ale i výrazy, u kterých se zápis ustálil na české fonetické variantě (lejko). Jediný lexém přejatý z francouzštiny se zachoval v původní podobě (FIS) a německé výrazy se počestily abreviací (Tux, Hintr), nebo metaforizací (Kaprun).

Často se v mluvě lyžařského slangu objevují výrazy s expresivními afixy, nejčastěji u substantiv maskulin s afixem *-ka*. Zaznamenali jsme jediné adherentní expresivum (kotrmelec) a několik deminutiv (tyčky).

Nalézt psanou variantu lyžařského slangu nebylo snadné. Ukazuje se, že tento slang nejlépe funguje v mluvené řeči. V psané podobě uživatelé jazyka raději použijí spisovný ekvivalent a slang použijí v případě, že pro skutečnost v češtině není spisovný název.

V dotazníkovém šetření se nepodařilo zastihnout respondenty starší 60ti let. Je možné, že by se ve výsledcích šetření prokázalo také jiné výrazy (skrčka také škrabka). Tzv. škrabka se ve slovníku neprojevila a je možné, že je to projev zániku některých výrazů, který budeme sledovat v budoucnosti. Pravděpodobně budou čím dál více výrazů nahrazovat anglické varianty.

Z předpokládaných hypotéz se nepotvrdilo, že bude téměř polovina výrazů pocházet z anglického jazyka, ovšem doložili jsme, že nejčastěji se anglickými výrazy pojmenovávají skoky. Ze slovnědruhového a slovtvorného šetření se z materiálu dohledalo nejvíce synonym, jednoslovné výrazy ve slovníku jsou nejčastěji tvořeny derivací.

Anotace

Jméno a příjmení autora: Eliška Kopecká

Fakulta a katedra: Filozofická fakulta, katedra bohemistiky

Název bakalářské práce: Slovník slangu: lyžařské sporty (Slang Dictionary: Skiing Sports)

Vedoucí práce: Mgr. Darina Hradilová, Ph.D.

Počet znaků: 89 724

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 34

Klíčová slova: slang, slovník, sportovní slang, slovník slangu, lyžařské sporty, analýza slangu, slovotvorba, jazyková adaptace

Keywords: slang, dictionary, slang of sport, slang dictionary, skiing sports, slang analysis, word-formation process, adaptation

Anotace:

Bakalářská práce se zabývá současnou slangovou mluvou akrobatických lyžařů zaměřujících se na jízdu v boulicích. V teoretické části jsou představena témata slangu a jeho zařazení ve stratifikaci české slovní zásoby, tvorby slovníku a jeho hesla. V praktické části je vytvořen slovník slangu, to byl také cíl práce, a výrazy jsou dále analyzovány z hlediska slovnědruhového, slovotvorného a původu slov. Hlavním zdrojem pro tvorbu slovníku je výsledek dotazníkového šetření, sekundárním jsou internetové komunikace a rozhovory v médiích.

Abstract:

The bachelor thesis focuses on the contemporary slang used by freestyle mogul skiers. The theoretical section introduces the stratification of the Czech language, emphasizing the role of slang within it. It also covers the creation of a dictionary and its terms. In the practical part, the thesis aims to create a slang dictionary. The terms are analysed based on their part of speech, word formation, and the origin of words. The primary source for dictionary creation is survey results, with additional input from internet communication and media conversations.

Resumé

The scope of the thesis is creating a dictionary of skiing sport slang. The examined range of slang was narrowed to the point of view of freestyle moguls' skiers. In the dictionary, there are words used while mogul skiing training is in progress, during competitions, and during general skiing activities. Most of the data have been obtained through survey in the skiing community.

The prepared dictionary contains 162 dictionary terms. Some of them are single words, some of them consist of multiple words. Most of the terms name acrobatic jumps. From the analysis of the dictionary, you can see that the single-word terms are the most abundant and that the multiple-word terms may be shortened into single words by the univerbization word formation process. However, the most common word formation process in the mogul skiing slang is derivation, specifically suffixation. Single-word terms are mostly nouns, there is 70 % of them in the dictionary.

Analysis of the origin of the words shows that 29 lexemes come from foreign languages, such as English, German and French. There is significant superiority of anglicisms with various levels of adaptation. Most of them are used for the naming of acrobatic jumps (10). From French, there was only one word, FIS, which was originally an abbreviation.

In the investigated slang there are terms with expressive affixes. The most tracked cases are masculine nouns with the affix -ka. There is only one adherent expressive (kotrmelec) and a range of diminutives (tyčky).

It is challenging to find a written form of this slang as it seldom occurs. This slang is most effective in spoken language.

Slang terms are usually used in the written language only when there is no formal equivalent to describe a particular concept. In all other cases, literal equivalents are utilized instead.

The survey did not reach any respondents over 60 years old. If it was the opposite, more terms could probably have been included in the slang dictionary, such as „škrabka“. It is possible that some slang terms will disappear in the future, or they will be replaced with new slang words of English origin.

Seznam použité literatury

- BLÁHA, Ondřej. *Funkční stratifikace češtiny*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. ISBN 9788024423777.
- BLATNÁ, Renata a František ČERMÁK, ed. *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237.
- ČERMÁK, František a Josef FILIPEC. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. 281 s. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:38e51aa0-4501-11e4-af1d-001018b5eb5c>.
- ČERMÁK, František. *Lexikon a sémantika*. Praha: Lidové noviny, 2010. ISBN 9788074220203.
- ČERMÁK, František. *Morfematika a slootovorba češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788074221460.
- DANEŠ, František. *Český jazyk na přelomu tisíciletí*. Praha: Academia, 1997. ISBN 8020006176. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:559d6720-030b-11e4-9806-005056825209>.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. *Nářečí česká*. In: Československá vlastivěda. 3. Praha: Sfinx, 1929-1936, s. 84-127. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:e7c43d50-8119-11e3-8cd6-005056825209>.
- HRADILOVÁ, Darina. *Proměny slova*. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. ISBN 9788024434896.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *K aktuálnosti zkoumání sociolektů, zejména slangu*. In: Sborník přednášek z 5. konference o slangu a argotu v Plzni 7.-9. února 1995. Plzeň: Pedagogická fakulta ZČU, 1995. s. 18-22. ISBN 8070431814. Dostupné také z: <https://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:3413e7f8-d396-4fda-a3ba-b5d188f4b8b0>.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil, 1988.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. Ostrava: Profil, 1979, Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:be98f2e0-6c8e-11e7-8b50-001018b5eb5c>.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *Onomaziologické postupy ve slovní zásobě slangů*. Spisy Pedagogické fakulty v Ostravě, sv. 17/1971. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1971.

HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 4. rozšířené vydání. Praha: Maxdorf, 2020. ISBN 9788073456474.

CHLOUPEK, Jan. *Aspekty dialektu*. Brno: Universita J. E. Purkyně, 1971, 134 s.

KARLÍK, Petr et al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2012. ISBN 9788071066248.

MACHEK, Václav. *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia, 1971. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:dbc2d150-95c5-11e2-9142-5ef3fc9bb22f>.

ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1961.

Seznam elektronických zdrojů

Bzučeti. In: Slovník spisovného jazyka českého [online]. Dostupné z: https://sujc.ujc.cas.cz/search.php?heslo=bzučeti&sti=6348&where=full_text&hsubstr=no. [cit. 2023-10-04].

FIS Freestyle Skiing Judging Handbook [online]. In: Federation internationale de ski et de snowboard. 2018. Dostupné z: https://assets.fis-ski.com/image/upload/v1540187845/fis-prod/Freestyle_Skiing_Judging_Handbook.pdf. [cit. 2023-12-09].

JAKLOVÁ, Alena. *Budeme argot nově definovat?* Slovo a slovesnost [online]. 1999, 60(4), 8. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3859>. [cit. 2023-08-30].

K výkladovým postupům v jednojazyčné lexikografii. Slovo a slovesnost [online]. 1975, 36(2), 84–91. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2294>. [cit. 2023-10-04].

KOPEČNÝ, František. *K původu termínu slang, argot, hantýrka a žargón*. Naše řeč [online]. 1981, 64(2), 5. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>. [cit. 2023-08-30].

KOPCHOVÁ, Pavla, Zdeňka OPAVSKÁ a ed. *Kapitoly z koncepce Akademického slovníku současné češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2016. ISBN 9788086496894. Dostupné z: https://ujc.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-download/Kapitoly_z_koncepce_Akademického-slovníku-soucasne-cestiny_1-240.pdf. [cit. 2023-12-05].

KŘÍSTEK, Václav. *Poznámky k problematice argotu a slangů*. Slovo a slovesnost [online]. 1973, 34(1), 98–103. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3943>. [cit. 2023-09-06].

Lvičata. II. řada, 26. díl, Jízda v boulích. Aleš Valenta. TV, ČTD, 28. února 2015. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/215562231500008/>

Lvičata. IIX. řada, 26. díl. Aleš Valenta. TV, ČTD, 6. března 2021. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/221553110040006/>

Lvičata. IX. řada, 27. díl. Aleš Valenta. TV, ČTD, 19. března 2022. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10655256238-lvicata/222553110040008/>

Mapa českých nářečí. In: Ústav pro jazyk český AV ČR [online]. 2007. Dostupné z: <https://ujc.avcr.cz/miranda2/export/sitesavcr/ujc/sys/galerie-obrazky/publikace-obalky/mapa-nareci.jpg>. [cit. 2023-12-09].

MAREŠ, Petr. *Metajazyk, metařeč, metatext*. Slovo a slovesnost [online]. 1983, 44(2), 123-131 Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2883>. [cit. 2023-10-01].

Mistrovství světa ve freestyle lyžování a snowboardingu 2023 Gruzie. I. řada, 7. díl, Boule muži a ženy. TV. ČT sport, 25. února 2023. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/15572922122-mistrovstvi-sveta-ve-freestyle-lyzovani-a-snowboardingu-2023-gruzie/223471391233009/>

MS v akrobatickém lyžování a snowboardingu 2019 USA. I. řada, 11. díl. TV. ČT sport, 9. února 2019. Dostupné také z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12641926993-ms-v-akrobatickem-lyzovani-a-snowboardingu-2019-usa/219471291230112/>

MÜLLEROVÁ, Olga a Jana HOFFMANNOVÁ. *Čeština spisovná, hovorová, obecná ... a hlavně mluvená (v současné komunikaci a v současném výzkumu)*. Slovo a Slovesnost [online]. 1997, 58(1), 42-54. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3711>. [cit. 2023-12-09].

Příruční slovník jazyka českého [online]. Dostupné z: https://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php?hledej=Hledej&heslo=žargon&where=hesla&zobraz_ps=ps&zobraz_cards=cards&pocet_karet=3&ps_heslo=hantýrovati&ps_startfrom=0&ps_numcards=14&numchange=no^_initial=1. [cit. 2023-08-30].

Soutěžní řád [online]. In: Svaz lyžařů České republiky. 2023, s. 1-10. Dostupné z: https://www.czech-ski.com/userfiles/dokumenty/43/soutezni-rad_22_23-1.pdf. [cit. 2023-12-09].

Zima plná zranění i pádů. Trenér boulařů Bínek: Každým rokem doháníme elitu Zima plná zranění i pádů. Aktuality freestyle lyžování [online]. 2023. Dostupné z: <https://www.czech-ski.com/freestyle-lyzovani/aktuality/zima-plna-zraneni-i-padu-trener-bouлару-binek-kazdym-rokem-dohanime-elitu>. [cit. 2023-12-09].

Seznam obrázků a grafů

Obrázek 1: Diagram k národnímu jazyku	15
Obrázek 2: Diagram typů slovníků	27
Obrázek 3: Graf slovnědruhového poměru	60
Obrázek 4: Graf struktury pojmenování.....	61
Obrázek 5: Graf slovo tvorby	62
Obrázek 6: Graf cizích zdrojů.....	67

Seznam příloh

Příloha 1	86
Příloha 2	86
Příloha 3	86
Příloha 4	86
Příloha 5	87

Přílohy

Příloha 1: Ukázka transkripce Messengerové konverzace 1

A.: Hlavně ty skoky..

A.: A fakt mě s**e, že jsem v neděli v závodě jednou netrefil můstek a neskočil si to beko

D.: já jsem koukal že si byl někde na konci no [veselý emotikon]

D.: jak se ti to povedlo? [veselý emotikon]

A.: Já ti nevím .něco mě rozhodilo a pak těsně před můstkem se mi povedla přiblížit jen pravou nohu, tak mě to trochu vybočilo [vysmátý emotikon]

Příloha 2: Ukázka transkripce Messengerové konverzace 2

P.: A kde jste byli?

A.: Víš, base v 17

P.: Ona to ma tak na hrane, nekdy slajduje ale nekdy zas ne no [otrávený emotikon]

A.: Jako my to brali i jako že byla nejlepší z holek a aby to score nebylo tak natěsno no [nervózní usmívající se emotikon]

Příloha 3: Ukázka transkripce WhatsAppové konverzace 1

[video]

D.: [palec nahoru]

Č.: Bomba

L.: To první byl Š.? Jsou to borci

J.: Ano Š. backo a M. spina skáčou

Příloha 4: Ukázka transkripce WhatsAppové konverzace 2

Č.: takže trampolíny jsou prakticky jasné

Č.: a do placu dávám možné jarní soustředění na Kaprunu [zvolené datum] má tam být ta trať plus skok

Č.: navíc jsou tam teď 2 supr snowparks + minulý týden byl neskutečně supr sních takže podmínky naprosto perfektní

Č.: S naší ubytovnou asi nebude problém se donluvit, že dojedeme jen v případě opravdu dobré předpovědi počasí

Č.: no a kdyby se přidala trenérka/trenér tak by mohlo jít opravdu o kvalitní soustředění

Č.: nahlaste zájemce

Č.: K.

D.: F.+doprovod

H.: Moc rád bych tuto akci podpořil svojí přítomností, ale bohužel celý květen mám plný.

T.: A. se Kaprunu zúčastnit nemůže, v květnu a červnu má kondici s SCM

Č.: Ok

Příloha 5: Ukázka transkripce videa z Mistrovství světa v jízdě v boulicích v Gruzii 2023:

Čas 57:48 až 58:33

N.: Viděla jsem fotky z těchto závodů a tady teda (krátká pauza) s pozadím těch hor a tím, jak (krátká pauza) je tam takové polojasno, jsou tam mraky, tak ty sko<překnutí>, ty fotky jsou opravdu nádherný.

M.: Ještě když tam vystřihne (delší pauza) nádherný full jako ze slabikáře a dole tisícodesátka s dopadem, (delší pauza) takhle si představuji plynulé navázání po dopadu, zpátky do jízdy, tam postě (krátká pauza) nebyla (krátká pauza) sekundová pauza, tam nemusel Walter Walberg nic řešit, nijak korigovat, a viděli to i rozhodčí. Osmdesát osm celých dva Walter Walberg jde na první místo a Švéda (krátká pauza) uvidíme v superfinále, kde bude bojovat s <překnutí> o rozšíření své medailové sbírky, krom olympijské medaile, také o tu ze světového šampionátu. Ikuma Horišima (začátek jízdy jiného závodníka, komentátoři řeší jiné téma).